

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 44.

Lördagen den 3 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, dels ock förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin ävensom en i ämnet väckt motion.

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.

I en den 21 mars 1919 avlåten, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 365, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen antaga
dels följande

Förslag

till förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Under de villkor och till den myckenhet, som Konungen bestämmer, må partihandlare, varom i förordningen angående handel med skattefri sprit förmåles, jämväl i andra fall, än i 8 § samma förordning avses, för vetenskapliga, medicinska, farmaceutiska, tekniska, industriella eller likartade ändamål försälja ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning framställd sprit, som ej denaturerats.

2 §.

För försäljning, som i denna förordning avses, skall partihandlare påföras skatt enligt vad i 12 § 1 mom. förordningen angående

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 44.

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

tillverkning av brännvin är stadgat, och skola i fråga om skattens erläggande samt kontrollen däröver lända till efterrättelse de föreskrifter, Konungen utfärdar.

3 §.

Underlåter någon att ställa sig till efterrättelse enligt denna förordning stadgade villkor eller meddelade föreskrifter, straffes med böter från och med tjugufem till och med ett tusen kronor eller, i händelse omständigheterna äro synnerligen försvårande, med fängelse i högst sex månader, och have tillika, där ej synnerligen mildrande omständigheter föreligga, förbrutit den sprit, förseelsen avser, jämte kärl och annat emballage, vari spriten förvaras.

4 §.

I övrigt skola bestämmelserna uti 29, 30, 31, 32 och 33 §§ förordningen angående handel med skattefri sprit i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

dels ock följande

Förslag

till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin.

Härigenom förordnas, att 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin i nedan angivna del skall erhålla följande ändrade lydelse:

12 §.

1. För brännvin — — — — alkohol.
2. Inbetalning av — — — — liter.
3. Vid utförsel — — — — normalstyrka.
4. Restitution av — — — — nämnda förordning.
5. Skattefrihet må åtnjutas för brännvin, som tillverkas vid bränneri, där allt det tillverkade brännvinet försäljes till parthandlare, varom i 4 b) sägs, utföres ur riket eller användes i tillverkarens egen rörelse; dock att angående beskattning för försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitt-cellulosatillverkning, gälle vad därom särskilt är stadgat.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då densamma enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

I anledning av förevarande proposition hade inom första kammaren herr *Tham* väckt en motion, nr 172, i vilken hemställts, att 1 § i det i Kungl. Maj:ts proposition nr 365 framställda förslaget till förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, måtte få följande lydelse:

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfite-sprit m. m.
(Forts.)

1 §.

Under de villkor och till den myckenhet, som Konungen bestämmer, må partihandlare med skattefri sprit på därom gjord ansökan, jämväl i andra fall än i 8 § av förordningen rörande skattefri sprit avses, till partihandlare med rusdrycker, vilken idkar rening av brännvin, försälja ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning framställd sprit, som ej denaturerats.

Rörande de villkor, under vilka sålunda inköpt vederbörligen renad sprit må försälas, meddelar Konungen särskilda föreskrifter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition ävensom ovanberörda motion

1) antaga vid betänkandet såsom bilagor A och B fogade

förslag till förordning angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning, och

förslag till förordning om ändrad lydelse av 12 § förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin; samt

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning av de med sulfitspritens användande till förtäring ändamål sammanhängande spörsmål, låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändrade bestämmelser angående tillverkning av brännvin, som av utredningen kunde föranledas.

De av utskottet framlagda författningsförslagen överensstämde med Kungl. Maj:ts med undantag därav, att utskottet föreslagit,

att 1 § i förordningen angående försäljning för vissa ändamål av odenaturerad sprit, framställd ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning skulle erhålla denna avfattning:

1 §.

Under de villkor och till den myckenhet, som Konungen bestämmer, må partihandlare, varom i förordningen angående handel med skattefri sprit förmåles, jämväl i andra fall än i 8 § samma förordning avses, till den, som till avsalu bedriver rening av brännvin, försälja ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning framställd sprit, som ej denaturerats; samt

att båda författningarna skulle gälla till och med den 30 juni 1920.

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.
(Forts.)

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Jonsson* i Hökhult, *Eliasson*, *Johannes Åkesson* och *Jönsson* i Fridhill, vilka föreslagit, att riksdagen måtte, med avslag å herr *Thams* ovanberörda motion, bifalla Kungl. Maj:ts förenämnda proposition;

av herr *Lövgren* i Nyborg; samt

av herr *Jönsson* i Boa.

Utskottets hemställan föredrogs, varpå ordet begärdes av

Herr *Jönsson* i Boa, som anförde: Herr talman! Som av utskottsbetänkandet framgår, har jag reserverat mig mot utskottets beslut. Jag har nämligen ansett frågan om sulfitsprits användbarhet till förtäringssprit icke vara tillräcklig utredd. Sulfitspriten innehåller som bekant avsevärda mängder av föroreningar, bland annat metylalkohol, vilken har den egenskapen, att den vid förtäring inverkar på synförmågan och åstadkommer blindhet. Nu hava visserligen försökt gjorts att genom rening få bort denna metylalkohol, och de intyg, som däröver lämnats, tyda på att man i visst fall lyckats. Emellertid synas dessa försök icke fått den omfattning, att man kan sätta full tillit till desamma, och mängden betvivlar möjligheten av att helt få bort metylalkoholen. Intygen härom äro också enligt mitt förmenande synnerligen vaga. Att saken ej är så lätt, framgår även därav, att enligt inom utskottet lämnade upplysning endast 30 % av sulfitspriten skulle kunna så renas, att den bleve användbar till förtäringssprit. Ej heller kontrollstyrelsen synes känna sig fullt säker härpå, ty enligt en uppgift i Dagens Nyheter för den 12 april har kontrollstyrelsen ansett önskvärt, att de hittills utförda undersökningarna måtte kompletteras med vissa å djur och människor utförda jämförande undersökningar om giftgraden hos den renade sulfitspriten och för detta ändamål uppfordrat laboratorn vid Karolinska institutet att inkomma med kostnadsförslag för en dylik undersökning av nerver och ögon på såväl kaniner som människor. Om man nu utan vidare bifaller utskottets förslag och tillåter sulfitspriten att användas som förtäringssprit, så gör man ju alla dem, som komma att med- eller omedvetet under tiden använda den till förtäring, till jag höll på att säga rena försöksobjekt. Vilken fara, detta kan medföra, behöver jag ej påpeka. Då en undersökning, sådan som kontrollstyrelsen tänkt sig, säkerligen för att bliva fullt tillförlitlig tager en avsevärd tid, så torde icke någon sulfitsprit kunna eller böra komma till användning under den av utskottet föreslagna tiden.

Nu har man anført som skäl för sulfitsprits användning till förtäringssprit det stora nationalekonomiska intresset att kunna tillgodogöra sig den eljest värdelösa sulfitmassan, och utskottet har därvid i sin motivering särskilt pekat på detta vid jämförelse med de produkter, som användas vid jordbruksbrännerierna.

Då frågan om sulfitspritens användning förut behandlats, har man ansett, att denna sprit bör få sin användning för tekniskt bruk och att den rena förtäringsspritens borde förbehållas åt jordbruksbrännerierna, och detta enligt mitt förmenande på goda grunder. Den kungl. propositionen går också i samma riktning. Om man nu släpper sulfitspritens fri som förtäringssprit, så är det klart, att jordbruksbrännerierna ej kunna tävla med denna i fråga om prisbillighet. då sulfitbrännerierna hava sitt råmaterial gratis. Följden härav blir givetvis, att jordbruksbrännerierna komma att försvinna. Vad betydelse detta kan få för potatisodlingen i landet, kan lätt inses. Före kriget har ju odlats potatis fullt tillräckligt för såväl konsumtion som för tillverkning av potatismjöl och brännvin. I regel har det varit överskottet av konsumtionspotatis och därtill mindre lämplig sådan, som kommit till användning vid brännvinstillverkning, och har denna årligen reglerats i mån av tillgång på råvara. Potatisodlaren har därigenom alltid känt sig säker om att finna god avsättning för den odlade produkten. Om nu icke denna möjlighet finnes, huru kommer det då att ställa sig med potatisodlingen? Jo, följden blir, att potatisodlingen kommer i hög grad att minskas, ty att odla en vara, som man ej vet, om den kan realiseras, är ju alltid ett riskabelt företag. Om då en dålig skörd inträffar, så kan landets behov av konsumtionspotatis ej inom landet tillgodoses. Huru skulle det manne ställt sig i landet vid krigets början, om ej potatisodlingen haft den omfattning, den då hade? Jag tror, vår folkförsörjning skulle haft det vida svårare, än som blev fallet.

Då jag ansett, att alla dessa frågor böra noga studeras och prövas, innan man fattar ett förhastat beslut, så skall jag, herr talman, tillåta mig yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Vidare yttrade:

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande kungl. proposition, som vi gå att behandla, avser ju att undanröjda de hinder, som finnas i lagstiftningen, för att sprit framställd av sulfitulut, må kunna försälas odenaturerad för vissa tekniska, medicinska och andra ändamål. Hittillsvarande försäljningslagstiftning har medgivit försäljning av dylik sprit endast under förutsättning av denaturering. Mot detta Kungl. Maj:ts förslag kunna tydligtvis enligt mitt förmenande inga giltiga invändningar göras. Är det nu så, att denna av sulfit framställda produkt är användbar för dylika ändamål, så böra tydligtvis icke några hinder resas däremot.

Men nu tillkommer det förhållande, att i anknytning till den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen har i första kammaren av herr Tham väckts en motion, som går ut på att samtidigt med detta medgivande ifrån riksdagens sida skulle därjämte av sulfitsprit framställd sprit få användas även till förtäring. Det är detta, som

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit
m. m.
(Forts.)

jag för min del icke kan finna, att utskottet haft någon särskild anledning att tillstyrka riksdagen att bifalla.

Det är tydligtvis så, som reservanterna emot förslaget ha påpekat, att ett dylikt medgivande icke kan ifrågasättas, med mindre vår tillverkningslagstiftning omarbetas, och det har ju tidigare framhållits även av nykterhetskommittén i infortrat yttrande och jämväl av kontrollstyrelsen. Det är, såvitt jag kan förstå, heller icke någon hast med att gå med på bifall till föreliggande motion. Efter de uppgifter, som lämnats i utskottet för inte så länge sedan, har nu visats, att för närvarande skulle här finnas disponibla ungefär 10,000,000 liter sprit till förtäringssändamål, och vid sådant förhållande kan jag icke finna, att det är någon särskild hast att tillåta ytterligare försäljning av detta slags brännvin.

Den föregående talaren framhöll, att de olika experterna på området vitsordat, att man har hunnit så långt med denna sulfitsprit, att den verkligen är möjlig att förtära på samma sätt som vanligt brännvin. Motionären säger visserligen i sin motion, att den i saknad av vissa etrar icke har så god bouquet, som potatisbrännvinet anses äga. Men över huvud taget skulle vi ha kommit så långt, att denna sulfitsprit skulle vara njutbar. Jag tror i varje fall, att de, som över huvud taget icke äro intresserade för brännvinshantereringens utveckling i landet, skola förstå de möjligheter som yppa sig för vårt svenska folk, om riksdagen bifaller den föreliggande motionen. Om vi tänka på alla de kolossala mängder av skog, som avverkas årligen och vilka mängder av sulfitulut som kunna göras användbara för ändamålet, förstår man, att det kommer att yppas alldeles utomordentliga möjligheter att tillfredsställa alkoholbehovet här i vårt land. Dessutom torde även torvmossarna, efter vad som visats tidigare, kunna göras användbara för sprittillverkning.

Jag tror emellertid att denna sprit kan användas för andra ändamål än som förtäringssprit, och jag skall icke ingå på någon kritik angående påståendet att den kan anses ofarlig som förtäringssprit. Det kan jag för övrigt icke heller. Men jag tror knappast, att man utexperimenterat denna sprit så, att man redan nu utan all fara kan våga släppa ut den i marknaden till förtäring. Det blir i varje fall så, att ett bifall till föreliggande motion tydligtvis skulle föra med sig ytterligare krav på ökad tilldelning av sprit. Det skulle vid sådant förhållande alldeles uppenbart bli nästan omöjligt för Kungl. Maj:t och de myndigheter, som över huvud taget ha med den här saken att skaffa, att låta bli att släppa efter på de krav på ökade ransoner, som tid efter annan skulle komma att framställas.

Dessutom får man ju då komma att räkna med en ny fraktion av tillverkare, som säkerligen icke kommer att försumma att göra sina krav gällande. Det förspörjes ju redan nu, att denna industri har råkat komma i det läge, att det är nödvändigt för svenska staten att lämna medgivande att spriten skall få lämnas ut till förtäringssändamål. Det skall tydligtvis tid efter annan komma att visas på uppstående arbetslöshet och andra saker. Nu visar man ju på kon-

kurrensen med importerade brännolja, och det kommer att framhållas så många olika motiv för att man efter hand skall släppa efter på en ökad tilldelning för förtäringssändamål. Jag tror således av denna anledning, att svenska riksdagen skulle vara inne på farliga vägar med ett bifall till motionen. Vi finge sålunda även räkna med två slag av jämsides konkurrerande tillverkare. Det är ju så, som den föregående talaren anmärkte, att i de södra delarna av vårt land har det sedan långa tider tillbaka bedrivits en utsträckt potatisodning för framställning av brännvin för förtäring. Det är alldeles uppenbart, att man ej heller kan lämna ur räkningen dessa intressen och de värden, som äro knutna vid denna hantering. Jag tror, det är angeläget att se till, att även dessa synpunkter komma till beaktande.

Det har ju varit så, att sprithanteringens vid potatisbrännerierna har varit avkopplad nu under kristiden, men man kan heller icke komma ifrån, att man bör se till, att om det uppstår överskott av potatis, skall det kunna på lämpligt sätt tillgodogöras på annat sätt, och jag tror därför, att man bör ta i övervägande, huruvida icke ett större överskott av potatis kan vinna användning för annat ändamål än brännvinsbränning. Jag har den bestämda uppfattningen, att man i betydligare utsträckning än hittills kan odla tidig potatis för avsättning till mellersta och norra Sverige, sedan den förut brukliga importen av tysk potatis upphört. Det är vidare flera andra synpunkter, som kunna komma i betraktande här.

Över huvud taget menar jag, att vi icke kunna lämna alla dessa saker ur räkningen, och att det kan vara flera andra motiv, som kunna tala för ett bifall till reservationen, vilket är detsamma som bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Men vad jag från början ville anföra är, att i saknad av utredning om en ny tillverkningslagstiftning, är det alldeles tillräckligt för mig att yrka avslag på motionen och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr K ä l l m a n: Herr talman, mina herrar! I det bevillningsutskottets betänkande, som nu behandlas, föreslås det, att sulfitspriten jämväl skall få användas till förtäringssändamål. Kungl. Maj:ts proposition avser att ge bestämmelser om att ersätta den för tekniska och andra ändamål använda spriten, framställd ur jordbruksprodukter, med dylik framställd ur sulfitolut. Utskottet har utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit tillstyrkt en utvidgning av området för sulfitspriten användning, och det har skett i anledning av en motion av herr Tham.

Jag vill icke påstå, att icke denna utvidgning hade tillkommit, även om icke herr Tham väckt ifrågakarande motion, ty åtskilliga av utskottets medlemmar hade redan, innan denna motion kommit fram, sin uppmärksamhet riktad på frågan om utvidgning av området för sulfitspriten användning. Ingen tid lär väl heller vara lämpligare än den nuvarande att avkoppla jordbruksintresset från sprittillverkningen. Den saken är för mig alldeles uppenbar. Det

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.

(Forts.)

är ju, som bekant, för närvarande förbud mot att tillverka brännvin av jordbruksprodukter, och den sprit, som finnes för närvarande, har ju huvudsakligen tillverkats vid jästfabrikerna. Därjämte har det importerats åtskilliga kvantiteter. Då frågan om sulfitulutens användning för tillverkning av förtäringssprit tidigare förekommit, har den sammankopplats med ett krav på ersättning åt de jordbrukare, som producera potatis för brännvinstillverkning. Tvenne gånger under min riksdagstid har en dylik fråga behandlats i bevillningsutskottet, och man har givetvis ansett det vara synnerligen lämpligt och ur nationalekonomisk synpunkt fördelaktigt att tillverka sprit av avfallslut i stället för av jordbruksprodukter, men man har haft lite svårt att komma ifrån en därmed sammankopplad ersättningsfråga åt vissa jordbrukare. Nu föreligger icke den svårigheten på grund av att jordbruksintresset sedan ett par år tillbaka är alldeles avkopplat från sprittillverkningen.

Den föreliggande frågan borde icke kunna göras till en nykterhetsfråga. Icke förty lär det finnas en och annan, som påstår, att frågan verkligen skall kunna behandlas ur den synpunkten. Hur det skall tillgå, är för mig mycket svårt att förstå, alldenstund frågan realiter är en intressefråga mellan å ena sidan jordbrukare inom vissa delar av landet, som producera potatis för brännvinstillverkning, och å andra sidan åtskilliga av våra cellulosafabriker. Det är en intressefråga mellan dem, rätt och slätt. Och jag tror icke, att den, som vill betrakta ärendet, som det föreligger, kan på något sätt göra det till en nykterhetsfråga. Inte lär det väl vara möjligt att påstå, att t. ex. herr Jönsson i Boa har reserverat sig mot utskottets förslag med hänsyn till förbudskravet, eller därför att frågan skulle vara en nykterhetsfråga. Det lär väl också vara mycket svårt att påstå att herr Jönsson i Fridhill reserverat sig med hänsyn till att frågan kan betraktas som en nykterhetsfråga, ty om jag erinrar mig rätt, var herr Jönsson i Fridhill icke reservant, då det gällde frågan om utsträckning av tiden för brännvinsbränningen i syfte att få användning för en del kålrötter. Det förvånar mig visserligen, eftersom den frågan kanske kunde betraktas som en nykterhetsfråga, men det förvånar mig ännu mer att i stället se herr Jönsson här stå som reservant ur nykterhetssynpunkt, ty detta är ingen nykterhetsfråga.

Det är ju så, att, om det över huvud taget får förekomma brännvinsförsäljning, så är det ur nykterhetssynpunkt tämligen likgiltigt, om det brännvin, som försäljes, har framvunnits ur jordbruksprodukter eller ur avfallslut inom landet, eller importerats från utlandet. Det är alltså uppenbart, att det icke går att härvidlag konstruera fram någon nykterhetssynpunkt. Det enda, som i detta avseende skulle förtjäna diskuteras, är, huruvida den sprit, som framvinnes ur avfallslut, är mera farlig för folkhälsan än den sprit, som framvinnes ur jordbruksprodukter. I det avseendet anser bevillningsutskottet sig ha lämnat åtskilliga skäl för att man numera icke behöver frukta att ur den synpunkten tillåta sprittillverk-

ning av avfallslut. Jag skulle vilja uppläsa en enda passus ur kontrollstyrelsens yttrande, icke minst med hänsyn till den senaste ärade talarens påstående, att kontrollstyrelsen också var tveksam, när det gällde att tillåta användning av avfallslut för sprittillverkning. Kontrollstyrelsen säger bland annat på sid. 19 följande:

»Det är emellertid enligt styrelsens mening önskvärt, att åtgärder snarast möjligt och utan avvaktan på den ovanberörda utredningen vidtagas för öppnande av möjlighet att använda sulfitsprit för förtäringssändamål. Det synes nämligen icke vara sannolikt, att livsmedels- och fodermedelstillgången under de närmaste åren inom landet bliver sådan, att brännvinstillverkning av ämnen, som äro nödvändiga för folknäringen, kan medgivas åtminstone i någon större omfattning. För tillgodoseende av landets behov av brännvin inom den ram, som gällande rusdrycksförsäljningslagstiftning uppdragit, äro därför försäljarna av rusdrycker hänvisade att, i den mån brännvin icke kan inköpas inom landet, från främmande länder importera brännvin. Enligt kontrollstyrelsen tillhandakomna meddelanden har redan en betydlig import av utländskt brännvin kommit till stånd, och det föreligger all anledning att antaga, att importen kommer ytterligare att ökas. Det synes emellertid vara otvivelaktigt, att, om landets behov av brännvin tillgodoses genom import från främmande länder, detta ur flera synpunkter är mindre lämpligt än om ur landets egna naturtillgångar kan framställas brännvin, i all synnerhet om dessa naturtillgångar i annat fall skulle vara värdelösa. Med hänsyn härtill anser kontrollstyrelsen det vara bättre att, så länge försäljning av brännvin är medgiven, behovet av brännvin tillgodoses genom inhemsk produktion, varigenom landet i detta hänseende kommer att stå mera oberoende gent emot möjligen förefintliga utländska intressen.

Kontrollstyrelsen håller sålunda före att, sedan behovet av sprit för tekniska ändamål och motordrift blivit täckt, överskottet av sulfitsprit må kunna användas för förtäringssändamål.»

Beträffande nu den förmenta fara för folkhälsan, som man tror vara för handen, därest utskottets förslag skulle bifallas, så ber jag att få hänvisa till de intyg, som förekomma såsom bilagor till utskottsbetänkandet på sidan 22 och följande. Men utom dessa intyg vill jag, i anledning av att herr Jönsson i Boa — vill jag minnas det var — framhöll, att kontrollstyrelsen ifrågasatt en ny utredning och en ny undersökning, uppläsa ett intyg, som jag i dag på morgonen erhöll från kontrollstyrelsen. Det lyder på följande sätt:

»På uppdrag av kungl. kontrollstyrelsen ha under tecknade igångsatt en utredning över användbarheten till förtäringssändamål av viss fraktion av sulfitsprit, framställd vid Reymerholms fabriker.

På grundval av därunder hittills vunna erfarenheter få under tecknade på kungl. kontrollstyrelsens anmodan preliminärt avgiva det utlåtande:

att ifrågavarande sulfitsprit är fri från främmande lukt och

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.

(Forts.)

smak samt även i övrigt till sina allmänna egenskaper fullt överensstämmer med i handeln förekommande exportsprit,

att hittills utförda jämförande försök på kaniner med ifrågasvarande sulfitsprit och i handeln förekommande exportsprit även med mycket stora doser efter fyra veckors dosering med avseende på giftighetsgraden visat full överensstämmelse mellan de båda spritpreparaten, samt

att vid försök på människa, varvid ifrågasvarande sulfitsprit förtärts i kvantiteter av cirka 30—100 cm³ per dag, under en tid av fyra veckor, några påvisbara organiska förändringar ej uppstått, samt att ej heller i övrigt någon avvikelse från de av motsvarande doser vanligt förtäringssprit framkallade verkningarna visat sig.

Stockholm den 2 maj 1919.

B. Lindberger,

leg. läkare, t. f. föreståndare för Statens rättskemiska laboratorium.

Einar Hammarsten,

leg. läkare, laborator vid Karolinska institutets medicinskt kemiska institution.

Bestyrkes å tjänstens vägnar Ivar Skantze, t. f. aktuarie.»

Det förefaller således, som om de farhågor, som uttalats beträffande denna sprits större farlighet än jordbruksproduktsprits, äro tämligen överdrivna.

Bevillningsutskottet har ju icke ifrågasatt en permanent tillåtelse att tillverka sprit av denna råvara för förtäringssändamål, utan man har föreslagit, att den ifrågasvarande förordningen skulle bli av provisorisk natur och gälla till den 30 juni 1920. Bevillningsutskottet föreslår ju också i en särskild skrivelse, att under den tiden förslag till ny brännvinstillverkningsförrättning må utarbetas och föreläggas riksdagen.

Jag tror för min del, att det egentliga skäl, som åtminstone flertalet av reservanterna ha att andraga för avslag på utskottets hemställan, är ingalunda ett uppgivet nykterhetsintresse, utan det är framför allt det jordbruksintresse, som jag i början antydde något om. Man fruktar nämligen, att om cellulosafabrikerna få möjlighet att tillverka sprit även för förtäringssändamål, så kommer den odlade potatisen icke längre att få användas för det ändamålet. Och däri ser man en alideles oerhörd fara. Den faran förstår jag ur potatisodlaresynpunkt, men jag förstår den icke ur nykterhetssynpunkt. Och jag ber vänligen de herrar reservanter, som dessutom äro potatisodlare och i själ och hjärta icke ha annat skäl än detta att förebära för avslag på bevillningsutskottets förslag, att de angiva det som det verkliga skälet och icke gömma sina intressen bakom en förment nykterhetsståndpunkt.

Så vill jag slutligen säga, då man fruktar, att här skall uppstå ett nytt intresse, som tilläventyrs en gång i tiden kan komma att begära ersättning av staten, att därest herrarna genomläst utskottsberäkningen, så skola de ha funnit, att utskottet, som i det avseendet refererat nykterhetskommitténs utlåtande, för sin del föreslagit

riksdagen att göra ett uttalande, som fritager det allmänna från att tillmötesgå vare sig det ena eller det andra ersättningsanspråket.

Med stöd, herr talman, av de skäl, som framhållits i utskottets betänkande, och det jag tillåtit mig anföra, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)*

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få yrka bifall till den vid betänkandet av herr Jonsson i Hökhult m. fl. fogade reservationen.

Under de gångna krisåren ha vi här i landet varit på god väg att lära oss äta trä, och nu synes det, som om vi skulle börja dricka trä också. Det har dock varit huvudsakligen hästar och nötkreatur man experimenterat med, då det gällt att äta trä. Men då det nu gäller att dricka träsprit, är det människor, som skulle bli försökskaniner. Då jag emellertid anser, att det kanhända är vådligt att i detta fall experimentera med svenska folket, skulle jag helst se, att innan man går att godkänna denna lag, man försökte få klart för sig, om det går an för djuren att förtära denna sprit eller om de vilja ha »smörjan». Vilja de icke ha den, så tror jag icke det är anledning för svenska folket heller att förtära någonting sådant.

Nu har utskottets ordförande herr Källman här försökt spela ut jordbruksintresset mot träspritintresset, och han säger då, att den, som här yrkar avslag på herr Thams motion eller det förslag, utskottet kommit till, skulle göra det huvudsakligen ur jordbrukaresynpunkt eller potatisodlaresynpunkt, som han sade. Jag vill för min del säga; att det är icke alls ur den synpunkten, som jag yrkar avslag. Utan jag vill villigt gå med på att skall svenska folket fortsätta att använda spritdrycker, så må man gärna använda träsprit, om det visar sig, att den icke är farlig att förtära. Men jag vill trycka på ett par skäl, som redan förut här framförts av herr Jönsson i Fridhill.

Om vi gå med på detta förslag, så kommer det att leda till en ökning av alkoholförbrukningen här i landet. Ty då kommer man naturligtvis att från visst håll framföra den tanken, att nu, när vi kunna framställa förtäringssprit ur sulfitsprit, som är mindrevärdig och i varje fall icke av något värde för folknäringen, så ha vi råd att framställa så mycket mera sprit, och då ha vi naturligtvis också råd att släppa ut så mycket mera sprit i landet.

Den andra synpunkten, som herr Jönsson också framhöll, var den, att det skulle bli ett nytt spritintresse, som här skulle växa fram. Och man kan väl ändå icke frångå, att så är förhållandet. Man skall säkerligen från det hållet i framtiden, när nykterhetsvännerna komma fram med sina krav, påminna om att nu ha vi engagerat oss i denna sprittillverkning, och då skall man försöka fastläsa densamma.

Man skall nu kanske säga, att jag icke har kommit med något som helst sakligt skäl, då jag talat på detta sätt. Men jag vill säga, att det *sakliga* skäl, som jag fortfarande håller fast vid, är det, att

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.

(Forts.)

spriten är en förbannelse för svenska folket, som vi borde försöka få bort. Och det är ett skäl, menar jag, som är tillräckligt för att yrka avslag på utskottets förslag i denna del.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till herr Jönssons i Hökhult m. fl. reservation.

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! Av den förda diskussionen liksom av utskottsbetänkandet tycks framgå, att om en punkt icke råder någon meningsskiljaktighet, och det är i vad gäller den av Kungl. Maj:t föreslagna utvidgningen av sulfitsprits användning. Den punkt, där meningarna börja gå isär, är där utskottet delvis upptagit den tanke, som finnes uttryckt i den i första kammaren av herr Tham väckta motionen, nämligen att man skulle låta sulfitspriten gå till förtäringssändamål.

När jag lyssnade till den siste ärade talaren, stod det för mig klart, huru man kan ställa en fråga totalt på huvudet. Ty om något är oriktigt, så är det detta att söka framdriva en sådan synpunkt, som han här gjorde, att det här skulle vara något, som skadade nykterhetsintresset. Enligt mitt sätt att se är det just den linje, som här företrädes speciellt av det skånska agrarintresset, som är ägnat att i största utsträckning skada nykterhetsaken genom att alltjämt fastbinda jordbruksproduktionsintresset vid brännerirörelsen, ett problem alltså. Det har hittills för den svenska nykterhetsrörelsen varit ett förgrundsproblem att kunna helt och hållet avskilja detta jordbruksintresse från brännerinäringen.

Varken utskottet eller någon av de ärade föregående talarna tycks ha lagt märke till, att vi i denna fråga redan ha en utredning, som på sin tid gjordes inom nykterhetskommittén av docenten i nationalekonomi vid Lunds universitet doktor Brock. Bland andra frågor, som han där uppkastar till diskussion, tager han också upp frågan, huru det nationalekonomiskt och även fiskaliskt skulle ställa sig, därest man låter sulfitspriten gå till dricksprit. Han anför där synpunkter, som enligt mitt sätt att se måste betraktas som fullständigt avgörande, synpunkter, som icke minst för nykterhetsintresset måste vara att beakta. Jag skall tillåta mig, herr talman, att ur berörda utredning anföra följande. Författaren säger: »Skulle lantbruksbrännerierna allt fortfarande bibehållas vid ensamrätten till produktion av dricksprit, komme alltid från deras och jordbrukarnas inom bränneridistriktet stora skadeersättningsanspråk att framställas, därest det bleve tal om införandet av ett totalförbud. Måste de åter vika platsen under lojal konkurrens med sulfitspriftfabrikanterna, ha de — enligt de principer, varpå vår rättsordning är fotad — icke ens skuggan av ett anspråk på ersättning. Att åter sulfitspriftfabrikanterna med sin möjlighet på grund av varans billighet att få den under alla omständigheter avsatt, skulle utan större ersättningar kunna avstå från produktionen av förtäringssprit, om så skulle påfordras, synes däremot ganska uppenbart, synnerligast väl

ändå alltid produktionen av förtäringssprit komme att utgöra en mindre del av hela deras sprittillverkning.»

Författaren övergår därefter till en framställning av sakens fiskaliska sida och yttrar där bl. a.: »För övrigt gives det även en omständighet av fiskalisk natur, som gör oss tveksamma beträffande lämpligheten att förbjuda sulfitsprittfabrikerna att producera drickssprit. Den av dessa fabriker framställda varan ställer sig nämligen mycket billigare i tillverkningskostnader än det nuvarande brännvinet, varföre — då man förmodligen ej skulle anse lämpligt att sänka priset å varan i handeln och på så vis äventyra att uppmuntra konsumtionen — skatten, utan att priset på varan steg, skulle kunna höjas. Men detta skulle ju medföra ökade tillgångar i rusdrycksmedelsfonden och därmed större lätthet att, finansiellt sett, genomföra ett totalförbud.»

Jag vädjar till alla kammarens nykterhetsvänner, som vilja också se denna fråga en smula ekonomiskt, huruvida icke detta resonemang av denne nationalekonom måste betraktas såsom bindande.

De ärade utskottsreservanterna ha för övrigt tillåtit sig i sin reservation en sak, som icke kan få passera oanmärkt. Man hänvisar till utskottets motivering och säger, att utskottet har sökt kringgå den av nykterhetskommittén framställda fordran på utarbetande av nya tillverkningsbestämmelser, därigenom att man föreslår, att sulfittfabrikerna omedelbart skulle erhålla tillfällig rätt att »tillverka och avyttra» förtäringssprit, samt tillägger: »Utskottet förordar alltså» — det är detta *alltså*, jag särskilt vill fästa uppmärksamheten vid — »en sådan ordning för frågans lösning, att omförmälda tillstånd *först* lämnas och att *därefter* utredning och utarbetandet sker av den lagstiftning, som skall visa, huruvida och under vilka förhållanden och villkor tillståndet måtte givas.» Hela detta resonemang är rätt så insidiöst, och det därför, att om man beaktar, vad nykterhetskommittén i själva verket har framhävt, så är det icke detta, som utskottsreservanterna helt försåtligt skjuta fram, utan nykterhetskommittén har i sitt utlåtande framhävt den synpunkt, som just upptagits av utskottet. Det heter nämligen i nykterhetskommitténs utlåtande bl. a.: »Och till förebyggande av ett fortsatt och svårupplösligt ekonomiskt intresse från sulfitsprittindustriens sida för tillverkningen och försäljningen av sprit till förtäringssändamål, finner kommittén det böra för en ifrågasatt sådan rätt åt denna industri uppställas såsom ett oeftergivligt villkor, att densamma icke beviljas för obestämd tid eller för all framtid utan endast för kortare perioder och under sådana former, att några ersättningsanspråk från industriens sida icke kunde väckas, därest den nykterhetspolitiska utvecklingen skulle medföra minskade eller fullständigt upphävda behov och sålunda ävenledes medföra minskad eller totalt förbjuden tillverkning av sprit för förtäringssändamål.»

Såvitt jag kan finna, har genom den läggning, utskottet givit sitt betänkande, den synpunkt, som framförts här av nykterhetskommittén, i högsta grad tillmötesgått. Jag ber vidare att få fästa

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m. (Porta.)

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

uppmärksamheten därpå, att utskottet uttryckligen föreslår, att denna förordning skall äga giltighet t. o. m. den 30 juni 1920 och att samtidigt man skall utarbета de ändringar i vår tillverkningsförordning, som härvidlag kunna befinnas nödiga.

Det förefaller mig vidare, som om de ärade reservanterna liksom de talare, som här uppträtt till förmån för reservationen, alldeles glömt bort ett faktum, som dock här spelar en mycket stor roll. Och det är detta, att f. n. är importvägen öppen. Jag kan tala om för kammarens ledamöter, att det befinner sig redan på väg till landet ett parti av 2,200,000 liter 50-procentigt amerikanskt brännvin; att det vidare har offererats till aktiebolaget vin- och spritcentralen 40 miljoner liter 50-procentigt brännvin. Om nu, mina herrar, det samtidigt inom landet råder det förhållandet, att tack vare en öppnad bensintillförsel man fått ett överskott av sulfitsprit, om det vidare har lyckats att experimentera fram en förtärbar sulfitsprit, då frågar jag: finns det gnistan av nationalekonomiskt förnuft i en sådan tingens ordning, att man utifrån skall inköpa miljontals liter sprit, medan man icke har användning för den man har hemma? Ja, för den, som ställer sig på den ståndpunkten — men det har ingen av de föregående ärade talarna och icke heller reservanterna gjort — att vi nu skulle vara redo att helt och hållet avkoppla möjligheten att vidare ha någon sprit alls som förtäringssprit, för ett sådant betraktelsesätt skulle det kanske vara naturligt; nämligen om vederbörande — men det är det, som händelsevis icke är fallet — kunde här också peka på att det finnes ett effektivt hinder mot denna import av amerikanskt brännvin.

Det har nu vidare anmärkts av den föregående ärade talaren, att nu skulle vi övergå till att dricka trä, som han spirituellt uttryckte sig, medan vi förut också fått äta trä. Och han talade om att det här skulle bli fråga om att förtära *träsprit*. Ja, här föreligger ju en förväxling. Det är icke alls fråga om träsprit, utan det är fråga om sulfitsprit, som är någonting helt annat. Träsprit är det denatureringsmedel, som användes, när man denaturerar sulfitsprit. Och här är det fråga om en sprit, som kan framställas med samma egenskaper som den vanliga potatisspriten. När vi då stå inför en situation, där vi sannolikt ha att motse livsmedelsbrist även i fortsättningen, så är det uppenbart ett intresse av första ordningen, att man icke låter jordbruksprodukterna gå till framställning av sprit, när man ur denna annars värdelösa sulfitlut, som rinner ut i våra älvar, kan framställa sprit.

Det är ur dessa synpunkter, som det förefaller mig alldeles självklart, att det måste vara ett nykterhetsintresse av första ordningen å ena sidan och å andra sidan ett rent nationalekonomiskt intresse att gå på den av utskottet förordade linjen.

Men det bör också observeras, att om man vill bedöma denna fråga rättvist, så kan man icke dölja för sig, när man dels ser reservationen och dels hör en del av anförandena här i kammaren, att vi ha stora agrarintressen, som här vilja hålla sig framme och segla i

ett slags nykterhetsintresses kölvatten, som icke är något nykterhetsintresse, när det närmare granskas, för att här försöka förhindra, att det kommer till stånd en avkoppling av jordbruksintresset från bränneriindustrien. Vi, som stå på den andra sidan från nykterhetsvänligt håll, måste säga oss, att med kännedom om det starka motstånd, som just från agrariskt håll kommer att resas mot genomförandet av ett rusdrycksförbud, så är den linje, som föreslagits av utskottet, så långt från ägnad att skada nykterhetssaken, att den i stället måste direkt främja densamma. Och det är ur denna synpunkt, herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

Med herr Engberg förenade sig herr *Kristensson*.

Herr *J o n s s o n* i Hökhult: Herr talman! Jag vill till en början säga, att jag anser icke denna fråga vara någon nykterhetsfråga, utan jag anser den vara så att säga en ordningsfråga.

Då flera talare haft ordet här, hade jag icke tänkt begära ordet och säga något i denna fråga, men då ordföranden i bevillningsutskottet ville göra gällande, att det var jordbruksintresset, som hade spelat in för reservanterna, så kunde jag icke låta bli att begära ordet. Jag vill bestämt säga ifrån, att jag icke hade den allra ringaste tanke, att jag härmed skulle gynna jordbruket, fastän jag är jordbrukare. Såvitt jag vet, har icke av de produkter, som jag har producerat, det allra ringaste gått till våra brännerier. Den näst föregående talaren säger också, att det är ett agrarintresse. Jag vill även tillbakavisa detta, ty det är icke ett agrarintresse, åtminstone icke från min sida.

Sådan som denna fråga ligger, har jag för min del icke kunnat låta bli att reservera mig.

Nu äro här åtskilliga intyg fogade till detta utskottsutlåtande, som skulle försäkra oss, att icke någon fara föreligger att förtära denna sprit. Men det finns vetenskapsmän, som ställa sig tveksamma rörande den saken. Och utskottet självt säger här: »Vad sålunda av nykterhetskommittén och kontrollstyrelsen anförts utgör efter utskottets mening beaktansvärda invändningar mot att nu lämna ett permanent medgivande till sulfitsprens användande för förtäring ändamål.» Det tycks, att nykterhetskommittén och kontrollstyrelsen hysa betänkligheter, och utskottet har ju icke vågat tillstyrka detta förslag annat än för blott en kort tid. Det bevisar ju, att man icke är säker på sin sak. Och i sådana frågor, där man icke är säker eller viss, lyder ordspråket: där skall du icke handla.

Här har framhållits, vad nykterhetskommittén har sagt. Men jag skall också läsa upp litet av vad denna kommitté har sagt här: »Till dess förslag till en ny tillverkningslagstiftning kan föreläggas riksdagen, synes emellertid fullgiltiga skäl föreligga att icke bevilja vare sig sulfitspritindustrien den begärda rätten att få tillverka och avyttra sprit för förtäring ändamål eller att återupptaga tillverkningen av jordbruksproduktsprit i annan och större omfatt-

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.

(Forts.)

ning än för närvarande är fallet.» Nykterhetskommittén säger ju bestämt ifrån, att det är icke tillrådligt att lämna detta tillstånd till sulfitspitens användning för förtäringssändamål. Jag tycker, att blott det är skäl nog.

Och professor Klason säger också: »Mig företedda prov av finsprit framställt av sulfitråsprit vid spritcentralen har ock vad lukt och smak beträffar ej varit underlägsen finsprit av potatisråsprit. Huruvida», säger han sedan, »ett svagt spår av metylalkohol kan vidlåda densamma är, med de prövningsmetoder man har, svårt att avgöra.» Han är icke viss han heller. »Det synes emellertid vara uppenbart, att svaga spår av metylalkohol måste anses vara fullständigt betydelselösa ur hygienisk synpunkt.» Men han säger ifrån, att med de prövningsmetoder, vi nu ha, kan det icke fullständigt avgöras.

Här har också gjorts en undersökning av herr Hilding Bergström, och han säger bland annat: »Omförmälda undersökning har gett vid handen, att det är praktiskt möjligt att genom destillation befria sulfitspriten från metylalkohol och övriga i sulfitråspriten ingående föroreningar.» Ja, det är alldeles riktigt, men i det fallet äro våra vetenskapsmän icke eniga. Det är åtskilliga andra här i staden, som icke kunnat giva sådana vitsord i detta avseende och som ännu ställa sig tveksamma i denna fråga.

Under sådana förhållanden har jag icke kunnat ansluta mig till utskottets förslag utan reserverat mig.

Jag ber alltså att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Johanson* i Huskvarna.

Herr *Rune*: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren började med att förklara, att denna fråga icke är någon nykterhetsfråga utan en ordningsfråga. Han har fullkomligt rätt därutinnan, att den icke är någon nykterhetsfråga, och jag är mycket tacksam för att en målsman för nykterhetsfolket verkligen förklarat detta. Men jag har svårt att begripa, hur han kunde säga, att det är en ordningsfråga. Jag tror, att det helt enkelt är en nationalekonomisk fråga. Här gäller det nämligen icke, om svenska folket skall få dricka någon sorts sprit eller *hur mycket* sprit svenska folket skall få dricka, utan det är blott fråga om, på vad sätt man skall skaffa den sprit, som svenska folket tillåtes dricka. Det är alltså en fullständigt nationalekonomisk fråga.

Nu kan jag icke dölja för mig att bakom nykterhetsvännernas försök att hindra detta förslag ligger, att de tro, att därigenom skulle skapas en bättre tillgång på sprit och att de möjligen på det sättet icke kunna vinna det mål, varill de sträva. Vi hörde emellertid av herr *Engberg*, och det har också omtalats vid utskottsbehandlingen, att det finnes stora kvantiteter sprit på väg hit och att det föreligger stora utbud av spritvaror, särskilt från Amerika. Således kunna nykterhetsvännerna vara fullkomligt säkra på att spritbolagen skaffa

den sprit, som de äga rättighet att sälja och som de anse lämpligt att sälja till svenska folket.

Nu kan jag icke förstå, när en talare på Smålandsbanken sade, att om vi ordna saken på detta sätt, få vi ett nytt spritintresse att kämpa emot. Jag vill påstå, att det icke kan vara tal om, att dessa ägare av sulfitspritfabrikerna liksom ej heller Sveriges lantmän skola kunna lägga hinder i vägen för ett spritförbud, när svenska folkets representanter anse, att ett spritförbud kan och bör genomföras. Det vore märkvärdigt, och jag vill fritaga lantmännen från att hysa den åsikten, om lantmän, som förut odlat potatis för bränning av brännvin skulle kunna övertyga oss om att de icke kunna odla vanlig potatis till föda åt människor och djur. Det vore märkvärdigt, om Sveriges lantmän icke skulle ha fullt upp med att försörja svenska folket med sina lantmannaprodukter, utan om de skulle behöva sätta sitt hopp till att få avsättning för sina produkter till brännvinsbränning. Vi veta, att det under kristiden varit förbud mot att bränna brännvin av potatis, och jag har icke hört, att lantmännen kommit med några ersättningskrav, och jag gratulerar dem, om de komma med sådana krav. Jag vill emellertid fritaga våra lantmän från sådana avsikter och förklara, att de helt visst icke komma att framställa sådana krav. Med avseende på sulfitspritfabrikerna har emellertid utskottet förklarat, att utskottet, just för att de icke skola kunna komma med några ersättningskrav, icke velat tillåta den ifrågasatta användningen av sulfitspriten mer än för viss begränsad tid.

Nu sade den siste ärade talaren, att vetenskapsmännen voro tveksamma, om denna sprit borde komma till användning för förtäringssändamål. Jag vill då förklara, att om denne talare under utskottsbehandlingen påstått detta, hade han säkert fått tillfälle att giva anvisning på de vetenskapsmän, som påstått, att det vore skadligt att dricka sådan sprit, sedan den blivit ordentligt destillerad. Kemisterna hava tvärtom sagt, att där icke finnas några ämnen, som kunna vara ohygieniska. Det är sålunda blott en smakfråga. Jag kan mycket väl finna det möjligt, fastän jag icke tror det, att konsumenterna icke komma att tycka om att förtära denna sprit, men då är det väl icke värre, än att man får göra en ändring häri. Men att den i alla fall icke är farlig att dricka, det är fullständigt intygat av vad här står.

Jag kan sålunda icke förstå, att det kan vara något intresse ur nykterhetssynpunkt, att vi betala många miljoner kronor till utlandet för att skaffa oss sprit, som vi själva kunna tillverka här i landet. Detta sker bäst genom att man går tillväga på det sätt, som här föreslagits. Då taga vi saken i egen hand, och det inverkar icke i någon mån på tilldelningsrätten, ty det är icke fråga om att vare sig öka eller minska tilldelningsrätten, utan det är blott fråga om att tillhandahålla den sprit, som enligt lag och författning skall utdelas. Jag kan icke se annat, än att i detta fall är det en ren fördom, som här tagit sig uttryck i det motstånd, som riktats mot det föreliggande förslaget. Jag tycker, att det ändå är rimligt, att man

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

försöker se till att de livsmedel som våra lantmän frambringa, skola få användas till vår folknäring i stället för att användas till att bränna brännvin av.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carlström: Herr talman, mina herrar! Herr Engberg påstod med sin vanliga säkerhet, att jag ställt denna fråga på huvudet. Jag skulle däremot vilja säga, att denna spritfråga har väl ändå ställt herr Engberg och det parti han tillhör, på huvudet, ur nykterhetssynpunkt sett.

Jag måste vidare ha blivit missförstådd av herr Engberg, ty jag höll uttryckligen fast vid att jag icke ur jordbrukssynpunkt vill ha kvar en sprittillverkning av sådana produkter, som komma från jorden, såsom potatis m. m., utan jag sade, att skall svenska folket fortsätta att använda sprit, må det hellre använda träsprit. För övrigt vill jag säga, att vi från Jönköpings län ha intet ekonomiskt intresse i denna sak. Vi ha aldrig sålt en tunna potatis till sprittillverkning, och det finns intet bränneri i Jönköpings län, så att i det avseendet äro vi fullt fria. Vad jag utgick ifrån var, att genom att vi få denna sprit vid trämassfabrikerna kunna vi få den för billigare pris, och då kan man komma med en sådan motivering som, att när vi få denna sprit som avfallsprodukt, så ha vi råd att tillverka mera sprit, och då kan också svenska folket få mera sprit att dricka.

Nu hör jag, att herr Rune säger, att vi importera så ofantligt mycket sprit och att vi borde försöka tillverka sprit för att slippa import därav. Jag hade icke klart för mig, att vi importera så mycket. Men jag tror i alla fall, att i en framtid, när det blir fråga om att söka få bort rusdryckerna, så skall man peka på att de ställa sig så billiga genom att man tager dem ur en avfallsprodukt, och på det sättet försöka hålla spriten kvar. Det är därför, som det ligger ett nytt spritintresse i denna sprittillverkning.

Jag minns tydligt, hur det var i fjol, när nykterhetsfrågan var före här. Trots att vi under den gångna kristiden hade avskrivit öltillverkningen vid bryggerierna och försökt komma ifrån att giva ersättning åt dem, som haft denna tillverkning om hand, framfördes det från visst håll såsom det viktigaste skälet för att icke fortsätta med restriktionerna, att vi hade ersättningsskyldighet mot arbetarna inom denna industri, och jag tror, att det också kommer ersättningsanspråk från det där hållet, när den tiden kommer. Det är åtminstone icke uteslutet, om man har den uppfattning av frågan, som herr Engberg och hans parti ha.

Herr Jonsson i Hökhult sade, att han icke sett denna fråga som en nykterhetsfråga utan som en ordningsfråga. Jag får säga, att jag har en totalt motsatt mening. Jag ser saken uteslutande ur nykterhetssynpunkt, därför att jag vet, som jag sade på förmiddagen, att om vi nu här i afton besluta i enlighet med utskottets hemställan, komma vi att avklippa ännu en nerv i förbudsidéens kropp, om jag så får säga. Jag fruktar, att när den förbudskommitté, som herr

Engberg, efter vad jag vill minnas, en gång var sekreterare i, kommer fram med sitt förslag, blir det ett bårtäcke att lägga över det lik, som en gång hade liv på den tiden, när verkligen också det parti, som herr Engberg tillhör, vågade gå fram med förbudstanken. Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.

(Forts)

Herr Karlsson i Sandviken: Herr talman! Utgående från den ståndpunkt, som en föregående talare intog, då han sade, att vi hade avkopplat ett intresse från sprittillverkningen, finner jag det vara nödvändigt, att vi icke i denna tillverkning inkoppla en annan intressegrupp, som kan bli farligare än den förutvarande. Om man ser på utskottets motivering, så kan man under inga förhållanden komma ifrån, att här kommer att kopplas in ett intresse, som det kanske kan bli svårt att avkoppla, när man kommit så långt, att förbudet anses nödvändigt från alla partiets sida. Ty, varpå grundar sig herr Thams motion? Jo, sulfitsprittillverkningen har uppmuntrats av staten under kristiden, och därför har staten sedan kristiden är över, skyldighet att se till, att denna sprit kan användas för annat ändamål. Och vad blir följden? Jo, följden blir naturligtvis den, att när man går fram med en sådan motivering, skall det överskott, som förefinnes, ovillkorligen användas för annat ändamål, och då blir det ett rent spritintresse, som gör sig gällande från dessa fabrikanter sida vid en eventuell övergång till ett förbud. Vad kommer då att företagas från fabrikanternas sida? Jo, såsom de enskilda arbetsgivarna gjort, när det förut gällt deras ekonomiska intressen gentemot staten, då de hetsat arbetarna inom sin industri att följa deras mening och gå fram ända till regeringen med sina krav, så kommer detsamma att ske även i detta fall. Jag ser i hela denna sak endast ett utslag av den rovdjursmoral, som har existerat, allt sedan detta krig började och som verkligen icke heller tycks försvinna. fastän kriget är slut.

Under sådana förhållanden och allra helst som utskottet till och med har anhållit om utredning rörande sulfitsprens användning för förtäring ändamål, kan man dra den slutsatsen, att hela denna industri skall sammankopplas med spritintresset, och man kan icke fränkomma, att det är ett spritintresse, som här kommer att göra sig gällande.

Under framhållande av att jag icke kan beskyllas för att vara påverkad vare sig av agrarintresset, eftersom jag icke äger en enda bit jord, eller av något annat intresse, eftersom jag icke kan tillverka en enda liter sulfitsprit, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Jönsson i Fridhill: Herr talman, mina herrar! Jag måste begära ordet för att inlägga en gensaga emot bevillningsutskottets ärade ordförande och likaså mot herr Engberg, då de försökte att tillvita mig, att det i mitt anförande icke var något slags nykterhetsintresse utan enbart ett fullständigt agrarintresse. Herr Engberg sade

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts.)

flera gånger, att det var det skånska agrarintresset, som framlyste ur reservanternas uttalanden. Jag ber att få tillbakavisa detta därmed, att jag varit nykterhetsman sedan ett kvartsekel tillbaka. Jag har aldrig odlat potatis för någon slags tillverkning av sprit. Jag har tagit detta som en praktisk fråga, jag har, om herrarna lade märke till mitt förra anförande, sökt visa, att den tillgång av sprit, som vi hava redan nu, tillförsäkrar svenska folket en tilldelning, som enligt mitt sätt att se är mera än tillräcklig åtminstone för den tid, som hinner förflyta, innan riksdagen sammanträder nästa år. Vid sådant förhållande kan jag icke finna något rimligt skäl föreliggande, varför riksdagen skulle besluta att nu utöka den tillgång vi ha med det tillskott, som dessa sulfitsfabriker nu kunna komma att lämna.

Då man här talar om ett otillbörligt agrarintresse, vill jag i gengäld för detta fråga: vad är det för intresse, som här framlyser i stället? Är det icke i stället ett storindustriens intresse, som vill försöka göra sig gällande? Man talar föraktfullt om agrarintresset, men det är i alla fall något, som har många år bakom sig. Denna odling av potatis för avsättning till brännerierna har bedrivits i stor utsträckning i Skåne, Blekinge och de övriga södra delarna av vårt land sedan lång tid tillbaka, och då vågar jag säga, att man har lika stor anledning att taga hänsyn till detta som till de nya krav, som resas från storindustriellt håll. Gentemot dessa nya industrier, som vuxit upp under de senaste två åren, tror jag icke, att vi ha någon särskild förbindelse, så att man skulle hava skyldighet att låta dem tillverka sprit för förtäringssändamål. Ingen torde ha något att invända emot att denna sprit användes för tekniska ändamål, för motordrift och dylikt.

Nu klaga dessa industrier över att priset icke inom den närmaste framtiden kommer att bliva sådant, att man kan upptaga konkurrensen med de importerade brännoljorna. I den kalkyl, som uppgjordes vid tiden för byggandet av de senast uppförda fabriker, räknade man med att priset skulle sättas så högt, att dessa stora anläggningar skulle amorteras på kort tid, och detta var anledningen till att industrikommissionen satte så högt pris som 1 krona 25 öre per liter. Nu har detta pris sjunkit till 75 öre. Jag vet icke alls, hur mycket varan behöver kosta för att täcka tillverkningskostnaderna, men det förefaller mig, att när råvaran ingenting kostar, skall det icke behöva bli så svårt att kunna upptaga konkurrensen.

Herr Engberg uttalade även sin förvåning över att reservanterna hade begagnat sig av ett uttryck, som icke vore så lämpligt, då de erinrat om att riksdagen icke bör besluta om försäljning av sulfitsprit, med mindre det kommit till en ny tillverkningsförordning. Han visade då med utdrag ur nykterhetskommitténs yttrande, att det icke vore så mycket fog för detta påstående. Jag skall be herr Engberg att lägga märke till sista satsen i samma yttrande av nykterhetskommittén, där det står: »Till dess förslag till en ny tillverkningslagstiftning kan föreläggas riksdagen, synes emellertid fullgiltiga skäl föreligga att icke bevilja vare sig sulfitspritindustrien

den begärda rätten att få tillverka och avyttra sprit för förtäring-
ändamål» etc. Där har man tydligen sagt ifrån öppet och klart, att
innan riksdagen medger denna fria försäljning för förtäring-
ändamål, bör en ny tillverkningsförordning utarbetas, och en dylik för-
ordning finnes ännu icke.

Jag skulle ytterligare vilja tillägga, att i och med att denna
sulfitsprit tages i anspråk för tekniskt bruk, kommer tydligen hela
den sprittillverkning, som sammanhänger med pressjästtillverknin-
gen, att tagas i anspråk för förtäring-ändamål. Det är uppenbart, att
vilket beslut riksdagen än fattar i denna fråga, måste det ändå till-
verkas stora massor pressjäst, och vid denna tillverkning uppstår en
ganska betydlig kvantitet sprit. Den kan ju användas att utöka de
partier, som för den närmaste framtiden behöva disponeras för för-
täringsändamål.

Jag skall icke vidare ingå på att utveckla de påtalade förhål-
landena, huruvida det är nyttigare att för förtäring-ändamål använ-
da sprit, framställd av sulfit, eller av för människo- och djurföda
lämpliga produkter framställd sprit. Den frågan tror jag icke, att
man i detta sammanhang behöver upptaga till särskilt besvarande.
Men jag har endast velat säga detta för att komplettera vad jag nyss
hade att anföra i detta sammanhang, och jag ber till sist, att herrarna
taga del av den redogörelse, som lämnas på sid 21 i betänkandet,
enligt vilken de redan färdigbyggda fabrikerna hava en tillverknings-
kapacitet på över 11 miljoner liter och de under byggnad varande
fabrikerna skola få en kapacitet på nära 9 miljoner liter, allt 95-
procentig sprit. Omvandlas detta till 50-procentig vara, blir det
tillhoppa omkring 38 miljoner liter. Nu är det uppenbart, att icke
denna sprit kan komma att fullt och helt användas till förtäring-
ändamål, utan det är den bäst destillerade spriten, som är avsedd
att användas därtill. Men jag tror, att vi under de närmaste åren
mycket väl kunna tillgodose kravet på tilldelning för konsumtions-
ändamål utan att gå med på ett bifall till den föreliggande mo-
tionen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Engberg: Jag skall icke taga upp någon tvist med
herr Carlström om vem som här ådagalägger ett starkare nykterhets-
intresse, han eller jag, men jag skall verkligen be att få erinra om
några saker med anledning av hans anförande.

Han gjorde alltjämt gällande, att han såg det hela som en nykter-
hetsfråga, enkannerligen också som en förbudsfråga, på det sättet att
om man skulle gå på utskottslinjen, skulle det innebära, så att säga,
en ny spik i förbudets likkista. Den, som resonerar så, är enligt
min mening skyldig att förete någon bevisning för att det i nykterhets-
avseende, med hänsyn alltså till effekten, skulle bli något annor-
lunda, om denna sprit är framställd av sulfitlut, än om den är fram-
ställd ur potatis eller annat dylikt. Om herr Carlström kunde visa
detta, om han med andra ord kunde ådagalägga, att det blir sämre i
nykterhetsavseende, därför att den sprit, som förtäres, kommer ur

*Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.*

(Forts.)

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.
(Forts.)

sulfitlut, än det skulle bli, om den kommer ur jordbruksprodukter, skulle jag också kunna tro honom på hans ord, men icke förr, ty i allt övrigt står det fast och klart, att hela den åtgärd, som här ifrågasättes av utskottet, avser icke att rubba det minsta på de bestämmelser, som äro gällande med avseende på tillhandahållandet av sprit. Det är alls icke fråga om att rubba det minsta grand på vad vi betrakta som garantier för att nykterhetstillståndet skall vara gott i olika avseenden.

Herr Carlström förbiser vidare i sitt resonemang, att det här ingalunda är fråga om att det skulle finnas en hel rad av sådana partihandlare, som skulle ha rätt att för avsalu bedriva rening av brännvin, utan här föreligger det förhållandet, som herr Carlström från föregående års riksdag borde draga sig till minnes, att vi ha fått en enda partihandlare i denna vara. Jag vill särskilt med anledning av vad som på denna punkt något vidrördes av herr Karlsson i Sandviken säga, att det är dock alldeles orimligt att påstå, att här skulle föreligga ett gynnande direkt av sulfitspritintresset. Det är otvivelaktigt, att det förhåller sig så, som utskottet här säger, att när man här har detta monopolbolag, om man så vill kalla det, aktiebolaget Sulfitsprit, såsom den enda mellanhanden, är denna åtgärd allenast en angelägenhet med detta bolag och icke direkt med sulfitspritintressenterna. Det är ingalunda heller för att på något sätt hjälpa dessa sulfitspritintressenter, som detta arrangement är vidtaget. Jag ber att få erinra om att utskottet längst ned på sid. 10 och i fortsättningen på sid. 11 i sin motivering uttryckligen sagt ifrån, att sulfitspritindustrien icke bör erhålla tillverkningsrätt för obestämd tid eller för all framtid utan endast för kortare perioder och under sådana former, att några ersättningsanspråk från industriens sida icke kunna väckas. Det är särskilt angeläget att trycka på att utskottet har ställt sig på den ståndpunkten, att det icke får resas några ersättningsanspråk från denna industris sida.

Jag vill också med anledning av vad herr Carlström vidrörde angående arbetarnas ställning i dessa fabriker betona, att det är allom vederligt, att det finnes nästan ingen industri i detta land, som drives med så oerhört liten arbetskraft som sulfitspritfabrikerna. Skulle det inträffa, att exempelvis vid en avveckling någon sulfitsprittfabrik skulle behöva stänga, berör det ett så försvinnande litet antal av svenska arbetare, att man icke ens ett ögonblick kan göra det till något problem.

Här ytades vidare av herr Karlsson i Sandviken, att vi skulle inkoppla ett nytt intresse, sedan vi avlägsnat ett annat. Jag förstår icke, hur man kan resonera så. Vad är det för intresse vi redan ha avkopplat? Han förutsätter tydligen, att det är jordbruksintresset eller, som jag kallade det, agrarintresset. Det är riktigt, att det har varit avkopplat nu under krisåren, men var och en förstår, att om vi nu komma tillbaka till normala tider och icke genom en lagstiftning kommit till någon konkurrens med denna jordbruksproduktsprit från annan sprits sida, återkommer detta jordbruksintresse alljämt såsom oavkopplat. Men däremot ha vi nu den möjligheten att genom ett bifall till utskottets förslag verkligen avkoppla jordbruksintresset för

framtiden och på det sättet få konsumtionen, i den mån den har karaktären av förtäring, lagd på den sprit, som framställes ur i övrigt fullständigt värdelösa produkter.

Det är därför efter mitt sätt att se alldeles självklart, att det här icke är fråga om en inkoppling av ett nytt intresse utan en avkoppling av ett redan bestående intresse och en anknytning till något annat, där ersättningsanspråk icke kunna resas, alldeles såsom docenten Brock i sin avhandling framhållit. Det bör också erinras därom, att utskottet uttryckligen sagt ifrån, att det ankommer på Kungl. Maj:t att fastställa både den kvantitet sulfitsprit, som får gå till förtäring, och vidare de former, alltså de betingelser rättare sagt, varunder den får gå till förtäring. Redan däri ligger en så stark garanti, att jag förstår icke alls detta tal, som genomgick det anförande, som hölls av herr Carlström.

Herr talman! Då jag icke kan finna, att någon enda av dessa bärande synpunkter blivit vederlagda av de föregående talarna, så får jag alltjämt vidhålla mitt förra yrkande.

Herr J o n s s o n i Hökhult: Ja, herr talman, jag vill blott yttra några få ord.

Herr Carlström tycktes rikta den anmärkningen mot mig, att jag, när jag sade, att denna fråga icke var någon nykterhetsfråga utan blott en ordningsfråga, således skulle ha släppt nykterhetsintresset. Jag håller fortfarande på att den är helt och hållet en ordningsfråga. Det är här icke fråga om att utvidga rätten att tillhandahålla sprit. Det är heller icke fråga om vare sig någon indragning eller utökning av rätten att använda spritdrycker, utan det gäller helt och hållet att ordna denna fråga, och i så fall kan jag icke se annat, än att det är en ordningsfråga. Så länge rusdrycker tillhandahållas måste det ordnas så att de åstadkomma minsta möjliga skada. För övrigt har herr Engberg uttryckligen klarlagt den saken. Jag får fortfarande vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr K ä l l m a n: Herr talman, mina herrar! Jag skall blott komma med ett par korta repliker.

Herr Jonsson i Hökhult stödde sitt avslagsyrkande förra gången. Han hade ordet, förnämligast därpå, att de intyg, som förekomma såsom bilagor till utskottetsbetänkandet, av honom icke ansågos tillfredsställande. Säkerligen hörde icke herr Jonsson i Hökhult vad det intyget innehöll, som jag uppläste, då jag förra gången hade ordet, och det var dagtecknat så sent som den 2 maj i år. Vidare säger professor Peter Klason i sitt intyg: »Mig företedda prov av finsprit framställt av sulfitråsprit vid spritcentralen har ock vad lukt och smak beträffar ej varit underlägsen finsprit av potatisråsprit.» Vi ha inom utskottet som ledamot en vetenskapsman på detta område. Han har också för sitt vidkommande velat intyga, att det icke kan medföra några som helst vådor att bifalla utskottets förslag.

Vad herr Karlsson i Sandviken beträffar, vill jag säga, att det

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit
m. m.

Forts.

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.
(Forts.)

är alldeles uppenbart, att den motion, som är framburen av herr Tham, representerar ett rent industriintresse. Den saken är odisputabel. Men om detta industriintresse sammanfaller med ett rent nationalekonomiskt sådant, bör detta föredragas framför ett, som icke alls representerar något förnuftigt intresse.

Till herr Jönsson i Fridhill vill jag säga, att då han utgår ifrån att den nuvarande sprittillgången är tillräcklig, använder han helt andra utgångspunkter än bevillningsutskottet och andra utgångspunkter, än som motsvaras av verkligheten. Herr Engberg har nyss upplyst om att mer än 2,000,000 liter femtioprocentig sprit nu är på väg hit från utlandet. Herrarna förstå, att med en sådan upplysning faller allt tal till marken om att den nuvarande sprittillgången är tillräcklig. Vi ha att taga hänsyn härtill, när det gäller att bedöma, huruvida avfallslut skall få användas för tillverkning av förtäringssprit. Det är så frågan ligger, och därmed förfaller åtskilligt av vad en hel del av herrarna på motsidan anført.

Då man sedan här framhåller det rena industriintresset, vill jag nämna, att första gången denna fråga bragtes på tal var i riksdagen motionsledes av en skånsk jordbrukare, herr Sven Linders. Han framförde frågan uteslutande ur nationalekonomisk synpunkt, och han kan väl åtminstone icke beskyllas för att representera något som helst vare sig rusdrycks- eller industriintresse. Bevillningsutskottet upptog vid 1914 och 1915 års riksdagar denna fråga med synnerligt intresse, liksom kommerskollegium, kontrollstyrelsen och andra myndigheter sedan gjort. Det är således icke fråga blott om det ena intresset mot det andra, utan här gäller det ett riksintresse, ett nationalekonomiskt intresse, och det är till detta, som utskottet också anslutit sig.

Nu vill jag slutligen tillägga, när man säger, att det är tillräckligt att för motordriftsändamål tillverka sprit av avfallslut, att det för närvarande förhåller sig på det sättet, att denna motorsprit icke har någon marknad på grund av importen av benzin, som är betydligt billigare och betydligt bättre. Dessutom bör jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på att, så länge denna motorsprit användes, en stor del av bilgaragen i Stockholm voro och äro veritabla lönnkrogar, där de, som voro avstängda från inköpsrätt eller icke erhållit någon motbok, kunde genom inköp av dylik sprit tillfredsställa sina behov av rusmedel. Detta försvinner i och med det att benzinen kommer till sin rätt och tillverkningen av motorsprit upphör. Det är således vi som förorda utskottets förslag som vilja befrämja ett verkligt nykterhetsintresse gentemot herrarnas oklara intressen. Men detta kan blott ske genom att få tillåtelse att använda sulfitsprit till förtäringssändamål, vilket, såsom herrarna finna, icke medför några vådor.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan och kan icke finna, att några sakliga skäl anförts, som tala för ett avslag.

Herr Carlström: Herr talman! Jag skall först med anledning av herr Engbergs föregående yttrande be att få säga några

ord. Herr Engberg frågade mig, om jag trodde, att det var någon skillnad ur förbudssynpunkt, om svenska folket fick använda sulfitsprit eller annan sprit. Jag vill då säga, att i det avseendet anser jag det icke vara någon skillnad. Jag ser saken så, att vi här i landet skulle försöka släppa ett jordbruksintresse, då det gäller spriten, och knyta handen åt annat håll, mot det intresse, som kallar sig sulfitspritintresset. Det är däri, som jag anser, att frågans karaktär av nykterhetsfråga ligger.

Det har väl ändå, mina herrar, varit så under denna kristid, att bland största delen av nykterhetsvännerna ute i landet rått den meningen, att man borde söka bibehålla de restriktioner, som kommit till genom kristiden, även efter densamma. Jag försäkrar, att det skall råda ledsnad bland nykterhetsvännerna, då de förstå, att riksdagen ger efter på denna punkt och öppnar slussar och nya tillförselvägar för spriten. Det är ur den synpunkten, som jag ser frågan, och det är ur min synpunkt sett ett rent nykterhetsintresse.

Herr Jonsson i Hökhult hade tagit vid sig, att jag sagt, att jag för min del icke såg frågan ur samma synpunkt som han. Det var icke alls min mening att säga, att herr Jonsson i Hökhult uppgivit sitt nykterhetsintresse; det torde väl herr Jonsson i Hökhult i alla fall förstå, att jag icke menade, men man kan ju se saken ur olika synpunkter, och det är icke herr Jonsson och jag ensamma om att göra.

Vidare har herr Engberg och även den siste ärade talaren, herr Källman, framhållit, att det skulle väl vara orätt att icke utnyttja sulfitspriten, då vi veta, att vi nu här i landet äro i färd med att importera, jag tror det var 2,000,000 liter sprit. Ja, det tror jag det! Då vi gå att fatta sådana beslut som i dag fattats i kammaren, att man skall utöka rätten för svenska folket att få köpa brännvin. I det andra lagutskottets betänkande, som vi behandlat på förmiddagen, stod talat om att man skall få de första tre litrarna accisfria, men när det gällde den första litern därefter, skulle man få betala 5 kronor, den andra 10 kronor och den tredje 20 kronor. *De övriga* skulle likaledes beläggas med skatt av 20 kronor. Det är väl meningen, att dessa »övriga» skola bli så många, att det skall bli 48 liter redan i år? Det tycker jag i alla fall är för mycket. Jag menar, att det är, då man slår in på den vägen, som man går emot nykterhetsintresset.

Jag ber alltså att få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr R ä f: Alldeles oavsett, om frågan är en nykterhetsfråga eller ej, vågar jag ej skänka utskottet min röst. Jag har nämligen med uppmärksamhet lyssnat på och läst alla intyg i avseende på sulfitsprits hälsofara och icke funnit ett enda fullt tillfredsställande. Och då jag ej vill taga på mitt ansvar att rösta för ett förslag, som kan medföra stora vådor i hälsofarligt avseende för hela vårt folk, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
Forts

Ang. försälj-
ning för vissa
ändamål av
sulfitsprit
m. m.
(Forts.)

Herr Karlsson i Sandviken: Ni behöva icke sjunga länge, ty jag kommer icke att bliva långvarig. Jag skall blott be att få säga ett par ord. Dem, som anse, att man under alla förhållanden bör låta spritfloden flöda, förstår jag, men dem, som, samtidigt med att de vilja tillvarata sulfitspriten för tillverkning av brännvin med motivering att det är en nationalvinst samt tillika påstå sig vara nykterhetsvänner, dem förstår jag icke.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Jag vill endast med anledning av herr Råfs anförande säga, att jag beklagar honom, om han icke kan läsa innantill, men det är nog icke någon mer än han, som läst intygen så, att han icke av dessa vetenskapsmäns och sakkunnigas intyg kunnat draga den slutsatsen, att det icke är skadligt ur hygienisk synpunkt att använda denna slutfitsprit till förtäring. Jag är mycket ledsen, att herr Räf icke kommit till samma slutsats, ty den slutsats, som herr Räf kommit till, är oriktig.

Herr Räf: Herr talman! Det hade varit mycket bättre, om herr Rune läst upp ifrågavarande intyg än att bara hänvisa till dem. Jag har läst dem så gott mitt förstånd givit tillfälle till, men jag tycker, att han kunde läsa upp dem, så att jag kanske kunde få en bättre uppfattning av dem.

Herr Rune: Herr talman! Jag behöver väl icke läsa upp intygen, ty de äro upplästa här förut av flera talare. Om jag läser upp dem, eller om någon annan gör det, kan väl göra herr Räf detsamma. Herr Räf förstår helt säkert icke mitt språk bättre än de andras!

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet i erlighet med den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet i erlighet med

den av herr Jonsson i Hökhult m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. försäljning för vissa ändamål av sulfitsprit m. m.
(Forts)

Omröstningen utföll med 83 ja mot 68 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2.

A föredragningslistan fanns vidare uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 42, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9, angående pensionsförbättring för viss personal vid armén.

Ang. pensionsförbättring för viss personal vid armén.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 276, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén under tionde huvudtiteln bevilja å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 155,000 kronor samt å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 335,000 kronor, dels godkänna av föredragande departementschefen förordade, här nedan intagna grunder för pensionsförbättringens utgående, dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet ägde att i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under åren 1918—1920 avgått eller avgår från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Omförmälda grunder voro av följande lydelse:

Grunder för pensionsförbättring för viss personal vid armén.

§ 1.

1. Officerare och underofficerare äga, efter avgång från beställning på aktiv stat vid armén, med de undantag och enligt de särskilda bestämmelser, som här nedan stadgas, uppbära pensionsförbättring med följande belopp, för helt år räknat:

överste	med 1,500 kronor
överstelöjtnant	» 1,350 »
major	» 1,300 »
kapten (ryttmästare) av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
minst 3 och mindre än 6	» 430 »
minst 6 och mindre än 9	» 880 »
minst 9	» 1,270 »

Ang.
pension-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

kapten (ryttmästare) av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	med	780	kronor
minst 3 och mindre än 6	»	1,230	»
minst 6 och mindre än 9	»	1,680	»
minst 9	»	2,070	»
löjtnant av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	»	420	»
minst 3 och mindre än 6	»	780	»
minst 6 och mindre än 9	»	1,130	»
minst 9	»	1,380	»
löjtnant av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	»	620	»
minst 3 och mindre än 6	»	980	»
minst 6 och mindre än 9	»	1,330	»
minst 9	»	1,580	»
underlöjtnant (fänrik), som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	»	630	»
minst 3	»	880	»
fanjunkare (styckjunkare), som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	»	530	»
minst 3 och mindre än 6	»	710	»
minst 6 och mindre än 9	»	890	»
minst 9 och mindre än 12	»	1,070	»
minst 12	»	1,250	»
sergeant av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	»	450	»
minst 3 och mindre än 6	»	630	»
minst 6 och mindre än 9	»	760	»
minst 9 och mindre än 12	»	890	»
minst 12	»	1,010	»
sergeant av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3	»	570	»
minst 3 och mindre än 6	»	750	»
minst 6 och mindre än 9	»	880	»
minst 9 och mindre än 12	»	1,010	»
minst 12	»	1,130	»

2. Vid beräkningen av antalet tjänstår tillämpas de regler, som i sådant avseende äro stadgade i fråga om beräkning av tillfällig löneförbättring under det år, då avgången äger rum.

*Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.*

(Forts.)

§ 2.

1. Nedannämnda militära personal äger efter avgång från be-
ställning på aktiv stat, med iakttagande av övriga i dessa grunder
givna bestämmelser, uppbära pensionsförbättring sålunda:

inspektören för kavalleriet, kommandanten i Boden och militär-
befälhavaren på Gottland enligt samma grunder som överste;

chefen för krigsskolan och fälttygmästaren enligt samma grun-
der som överstelöjtnant;

chef för trängkår enligt samma grunder som överstelöjtnant eller
major, allt efter den beställning på stat vederbörande kårchef inne-
har;

tygmästare av 1. klassen vid artilleriet enligt samma grunder
som major;

tygmästare av 2. klassen vid artilleriet med det belopp, som
skolat tillgodokomma honom, därest han kvarstått på aktiv stat vid
regemente (kår) och där innehaft beställning såsom kapten av 1.
klassen;

förvaltare vid intendenturkåren, som vid början av
det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänst-
år med ett årligt belopp av . . . . . 1,250 kronor

musikfanjunkare, som vid början av det år, då av-
gången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, med ett
årligt belopp av . . . . . 1,250 »

musiksergeant av 1. klassen, som vid början av det
år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår,
med ett årligt belopp av . . . . . 1,010 »

musiksergeant av 2. klassen, som vid början av det
år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår,
med ett årligt belopp av . . . . . 1,130 »

2. Vid tillämpning av bestämmelserna i mom. 1 här ovan skall
såsom tjänstår beräknas:

för förvaltare vid intendenturkåren: den tid, varunder han in-
nehaft beställning på stat såsom förvaltare vid intendenturkåren eller
såsom fanjunkare (styckjunkare);

för musikfanjunkare: den tid, varunder han innehaft beställ-
ning på stat såsom musikfanjunkare, samt därjämte, i förekommande
fall, den tid utöver 3 år, varunder han innehaft beställning på stat
såsom musiksergeant av 1. eller 2. klassen; samt

för musiksergeant: den tid, varunder han innehaft beställning
på stat såsom musiksergeant, oavsett huruvida beställningen till-
hört 1. eller 2. klassen.

§ 3.

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Fortis.)

1. Nedannämnda civilmilitära beställningshavare äga vid avgång från beställning på aktiv stat, med iakttagande av övriga i dessa grunder givna bestämmelser, uppbara pensionsförbättring med följande belopp för helt år räknat:

överfältläkare, som tillträtt för beställningen på stat uppfört ålderstillägg	med 1,280 kronor
överfältläkare, vilken icke tillträtt ålderstillägg	» 1,350 »
fältläkare enligt samma grunder som överstelöjtnant, regementsläkare enligt samma grunder som major, bataljonsläkare, äldre, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 9 tjänstår	» 1,270 »
överfältveterinär enligt samma grunder som överfältläkare, fältveterinär enligt samma grunder som major, regementsveterinär, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 9 tjänstår	» 1,270 »
bataljonsveterinär, äldre, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 9 tjänstår	» 1,180 »
departementsskrivare, tyg- eller fabriksförvaltare av 1. klassen, fortifikationskassör, därest sådan beställningshavare tillträtt på stat uppförda två ålderstillägg	» 1,000 »
tygunderofficer vid artilleriet med det belopp, som skolat tillgodokomma honom, därest han kvarstått på aktiv stat vid regemente (kår) och där innehaft beställning såsom styckjunkare, tygförvaltare av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, ...	» 1,250 »
besiktningrustmästare, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår	» 1,250 »
tyghantverkare, gevärshantverkare, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, ...	» 1,010 »
poliskommissarie vid fästningspolisen i Boden, som tillträtt för beställningen på stat uppförda två ålderstillägg, ...	» 1,000 »

2. Vid tillämpning av bestämmelserna i mom. 1 här ovan skall såsom tjänstår beräknas:

för bataljonsläkare, äldre: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom bataljonsläkare vid truppförband;

för regementsveterinär: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom regementsveterinär, samt därjämte, i förekommande fall, den tid utöver 3 år, varunder han innehaft beställning på stat såsom bataljonsveterinär; samt

för övriga tjänsteinnehavare: den tid, varunder de på stat innehaft enahanda beställning som den, från vilken avgång sker.

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts)

§ 4.

1. Pensionsförbättring tillkommer endast den, som vid avgång efter uppnådd åldersgräns är berättigad till såväl pension som fyllnadspension samt därjämte vid avgången åtnjuter tillfällig löneförbättring enligt av riksdagen år 1918 eller senare godkända grunder.

2. Den, som jämlikt punkt 4 i gällande grunder för pensioneringen av arméns befäl och underbefäl med vederlikar, avgår med fyllnadspension i lägre tjänstegrad än den, han vid avgången innehar, äger åtnjuta pensionsförbättring med det belopp, som skolat tillkomma honom, därest han vid avskedet innehaft nämnda lägre tjänstegrad.

3. Den, som avgått från tjänsten under år 1918 eller vid slutet av samma år, äger åtnjuta pensionsförbättring med hälften av det belopp, som enligt ovan angivna grunder eljest skolat tillkomma honom.

4. Den, som åtnjuter lön på rikets stat eller pension från andra allmänna medel, än dem, som äro anvisade för arméns pensionering, och av sådan anledning har att vidkännas minskning i pension eller fyllnadspension, äger, utan hinder av stadgandet i mom. 1, uppbära honom eljest tillkommande pensionsförbättring oavkortad.

§ 5.

Pensionsförbättringen till- och frånträdes samt utbetalas i samma ordning som fyllnadspension.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren väckta motioner, båda avseende ändring i § 4 mom. 3 av det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, nämligen nr 373, av herr *Olsson* i Broberg *m. fl.* samt nr 376, av herrar *Leander* och *Jeppsson*.

I den förra motionen hade föreslagits, att nyssnämnda mom. 3 måtte utgå och att mom. 1 i samma paragraf måtte erhålla sådan ändrad lydelse, att pensionsförbättringen i sin helhet skulle tillgodokomma jämväl den, som avgått under år 1918.

Herrar *Leander* och *Jeppsson* hade i sin motion påyrkat sådan ändring i förslaget, att pensionsförbättringen måtte tillkomma den, som avgått från tjänsten under år 1914, med 40 procent, den, som avgått under år 1915, med 50 procent, den, som avgått under år 1916, med 60 procent, den, som avgått under år 1917, med 70 procent samt den, som avgått under år 1918, med 80 procent av det belopp, som föreslagits skola såsom pensionsförbättring utgå till den, vilken avginge från tjänsten från och med innevarande års ingång och eljest uppfyllde föreskrivna villkor.

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till herr Olssons i Brobergs m. fl. ovanberörda motion och med avslag å den av herrar Leander och Jeppsson i ämnet väckta motionen,

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén under tionde huvudtiteln bevilja

å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 223,000 kronor samt

å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 400,000 kronor, dels godkänna av föredragande departementschefen förordade grunder för pensionsförbättringens utgående,

dock att § 4 i nämnda grunder skulle erhålla följande ändrade lydelse:

1. Pensionsförbättring tillkommer endast den, som vid avgång efter uppnådd åldersgräns är berättigad till såväl pension som fyllnadspension samt därjämte fått åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt av riksdagen år 1918 eller senare godkända grunder.

2. Den, som, jämlikt punkt 4 i gällande grunder för pensioneringen av arméns befäl och underbefäl med vederlikar, avgår med fyllnadspension i lägre tjänstegrad än den, han vid avgången innehar, äger åtnjuta pensionsförbättring med det belopp, som skolat tillkomma honom, därest han vid avskedet innehaft nämnda lägre tjänstegrad.

3. Den, som åtnjuter lön på rikets stat eller pension från andra allmänna medel än dem, som äro anvisade för arméns pensionering, och av sådan anledning har att vidkännas minskning i pension eller fyllnadspension, äger, utan hinder av stadgandet i mom. 1, uppbära honom eljest tillkommande pensionsförbättring oakkortad;

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet ägde att i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under åren 1918—1920 avgått eller avginge från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Bogren*, som föreslagit, att riksdagen måtte

dels till beredande av pensionsförbättring åt viss personal vid armén under tionde huvudtiteln bevilja

å tilläggsstat för år 1919 ett förslagsanslag av 212,000 kronor samt

å extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 380,000 kronor, dels godkänna nedan angivna grunder för pensionsförbättringens utgående,

dels ock förklara, att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bestämmande, underordnad myndighet ägde att i enlighet med nyssnämnda grunder tilldela personal, som under åren 1918—1920 avgått eller avginge från tjänsten, pensionsförbättring att utgå under pensionstagarens återstående livstid.

Grunder för pensionsförbättring för viss personal vid armén.

§ 1.

1. Officerare och underofficerare äga, efter avgång från beställning på aktiv stat vid armén, med de undantag och enligt de särskilda bestämmelser, som här nedan stadgas, uppbära pensionsförbättring med följande belopp, för helt år räknat:

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

överste	med 1,200 kronor
överstelöjtnant	» 1,200 »
major	» 1,120 »
kaptен (ryttmästare) av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
mindre än 3	» 180 »
minst 3 och mindre än 6	» 480 »
minst 6 och mindre än 9	» 780 »
minst 9	» 1,080 »
kaptен (ryttmästare) av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
mindre än 3	» 980 »
minst 3 och mindre än 6	» 1,200 »
minst 6 och mindre än 9	» 1,200 »
minst 9	» 1,200 »
löjtnant av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
mindre än 3	» 540 »
minst 3 och mindre än 6	» 780 »
minst 6 och mindre än 9	» 1,020 »
minst 9	» 1,200 »
löjtnant av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
mindre än 3	» 740 »
minst 3 och mindre än 6	» 980 »
minst 6 och mindre än 9	» 1,200 »
minst 9	» 1,200 »
underlöjtnant (fänrik), som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
mindre än 3	» 620 »
minst 3	» 800 »
fanjunkare (styckjunkare), som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:	
mindre än 3	» 680 »
minst 3 och mindre än 6	» 800 »
minst 6 och mindre än 9	» 920 »
minst 9 och mindre än 12	» 1,040 »
minst 12	» 1,160 »

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

sergeant av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3		med	440 kronor
minst 3 och mindre än 6		»	560 »
minst 6 och mindre än 9		»	680 »
minst 9 och mindre än 12		»	800 »
minst 12		»	920 »
sergeant av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått följande antal tjänstår:			
mindre än 3		»	560 »
minst 3 och mindre än 6		»	680 »
minst 6 och mindre än 9		»	800 »
minst 9 och mindre än 12		»	920 »
minst 12		»	1,040 »

2. Vid beräkningen av antalet tjänstår tillämpas de regler, som i sådant avseende äro stadgade i fråga om beräkning av tillfällig löneförbättring under det år, då avgången äger rum.

§ 2.

1. Nedannämnda militära personal äger efter avgång från beställning på aktiv stat, med iakttagande av övriga i dessa grunder givna bestämmelser, uppbära pensionsförbättring sålunda:

inspektören för kavalleriet, kommandanten i Boden och militärbefälhavaren på Gottland enligt samma grunder som överste;
chefen för krigsskolan och fälttygmästaren enligt samma grunder som överstelöjtnant;

chef för trängkår enligt samma grunder som överstelöjtnant eller major, allt efter den beställning på stat vederbörande kårchef innehar;

tygmästare av 1. klassen vid artilleriet enligt samma grunder som major;

tygmästare av 2. klassen vid artilleriet med det belopp, som skolat tillgodokomma honom. därest han kvarstått på aktiv stat vid regemente (kår) och där innehaft beställning såsom kapten av 1. klassen;

förvaltare vid intendenturkåren, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, med ett årligt belopp av . . . . . 1,160 kronor

musikfanjunkare, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, med ett årligt belopp av . . . . . 1,160 »

musiksergeant av 1. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår med ett årligt belopp av . . . . . 920 »

musiksergeant av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, med ett årligt belopp av . . . . . 1,040 »

2. Vid tillämpning av bestämmelserna i mom. 1 här ovan skall såsom tjänstår beräknas:

för förvaltare vid intendenturkåren: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom förvaltare vid intendenturkåren eller såsom fanjunkare (styckjunkare);

för musikfanjunkare: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom musikfanjunkare, samt därjämte, i förekommande fall, den tid utöver 3 år, varunder han innehaft beställning på stat såsom musiksergeant av 1. eller 2. klassen; samt

för musiksergeant: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom musiksergeant, oavsett huruvida beställningen tillhört 1. eller 2. klassen.

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

§ 3.

1. Nedannämnda civilmilitära beställningshavare äga vid avgång från beställning på aktiv stat, med iakttagande av övriga i dessa grunder givna bestämmelser, uppbära pensionsförbättring med följande belopp för helt år räknat:

överfältläkare, som tillträtt för beställningen på stat uppfört ålderstillägg, ...	med	980 kronor	
överfältläkare, vilken icke tillträtt ålderstillägg, ...	»	960	»
fältläkare enligt samma grunder som överstelöjtnant, regementsläkare enligt samma grunder som major, bataljonsläkare, äldre, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 9 tjänstår, ...	»	1,080	»
överfältveterinär enligt samma grunder som överfältläkare, fältveterinär enligt samma grunder som major, regementsveterinär, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 9 tjänstår, ...	»	1,080	»
bataljonsveterinär, äldre, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 9 tjänstår, ...	»	1,080	»
departementsskrivare, tyg- eller fabriksförvaltare av 1. klassen, fortifikationskassör, därest sådan beställningshavare tillträtt på stat uppförda två ålderstillägg, ...	»	850	»
tygunderofficer vid artilleriet med det belopp, som skolat tillgodokomma honom, därest han kvarstått på aktiv stat vid regemente (kår) och där innehaft beställning såsom styckjunkare, tygförvaltare av 2. klassen, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, ...	»	1,160	»
besiktningsrustmästare, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, ...	»	1,160	»
tyghantverkare, gevärshantverkare, som vid början av det år, då avgången äger rum, uppnått minst 12 tjänstår, ...	»	920	»

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.

(Forts.)

poliskommissarie vid fästningspolisen i Boden, som tillträtt för beställningen på stat uppförda två ålderstillägg, ... med 850 kronor

2. Vid tillämpning av bestämmelserna i mom. 1 här ovan skall såsom tjänstår beräknas:

för bataljonsläkare, äldre: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom bataljonsläkare vid truppförband;

för regementsveterinär: den tid, varunder han innehaft beställning på stat såsom regementsveterinär, samt därjämte, i förekommande fall, den tid utöver 3 år, varunder han innehaft beställning på stat såsom bataljonsveterinär; samt

för övriga tjänst innehavare: den tid, varunder de på stat innehaft enahanda beställning som den, från vilken avgång sker.

§ 4.

1. Pensionsförbättring tillkommer endast den, som vid avgång efter uppnådd åldersgräns är berättigad till såväl pension som fyllnadspension samt därjämte fått åtnjuta tillfällig löneförbättring enligt av riksdagen år 1918 eller senare godkända grunder.

2. Den, som, jämlikt punkt 4 i gällande grunder för pensioneringen av arméns befäl och underbefäl med vederlikar, avgår med fyllnadspension i lägre tjänstegrad än den, han vid avgången innehar, äger åtnjuta pensionsförbättring med det belopp, som skolat tillkomma honom, därest han vid avskedet innehaft nämnda lägre tjänstegrad.

3. Den, som åtnjuter lön på rikets stat eller pension från andra allmänna medel än dem, som äro anvisade för arméns pensionering, och av sådan anledning har att vidkännas minskning i pension eller fyllnadspension, äger, utan hinder av stadgandet i mom. 1, uppbära honom eljest tillkommande pensionsförbättring oavkortad.

§ 5.

Pensionsförbättringen till- och frånträdes samt utbetalas i samma ordning som fyllnadspension; samt

av herrar *Edbom* och *Bäcklund*, vilka instämt med herr *Bogren*.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr *Bogren*: Herr talman! Som jag vid denna punkt icke kunnat följa utskottet utan haft en avvikande mening, varför jag tillät mig bifoga en reservation, ber jag kammaren skänka mig sin uppmärksamhet för några ögonblick.

Ja är öense med Kungl. Maj:t och utskottet däruti, att pensionsförhållandena för officerare och underofficerare vid armén tarva en förbättring, och detta dess mer, som riksdagen förlidet år tillerkände dessa tjänstemän en tillfällig löneförhöjning. När det emellertid gäller grunderna för denna tillfälliga pensionsförhöjning, har jag

icke kunnat följa Kungl. Maj:t och utskottet. Kungl. Maj:t har tagit lönen till pensionsunderlag. Detta lönebelopp har man fått genom att i lönen inräkna förlidet års löneförbättring samt en del andra befattningshavarens inkomster såsom inkvarteringsbidrag etc., med undantag av vad vidkommer truppförbanden i Göteborg och Stockholm. Därigenom har man fått upp titeln lön rätt väsentligt, och titeln dagavlönning har icke allenast bibehållits på en lägre nivå utan har till och med sänkts.

*Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)*

Nu är det kammaren nogsam bekant, att dessa befattningshavares löneförmåner bestå i lön och dagavlönning. Då riksdagen beviljade den tillfälliga löneförbättringen uttalade den sig icke om det framtida förhållandet mellan lön och tjänstgöringspengar. Det torde vara möjligt, att riksdagen vid en blivande definitiv löne reglering kommer att taga bestämd ställning härtill och bestämma ett visst förhållande mellan lön och dagavlönning. Jag menar då, att om man nu tar och lägger den här framkonstruerade lönsumman till grund för pensionen, så har man föregripit riksdagens fria rätt att bestämma förhållandet mellan lönen och dagavlönningen.

Vidare tänker jag mig, att denna fråga blir så mycket mera viktig för riksdagen, som det torde vara möjligt och är mycket att förvänta och hoppas, att dessa befattningshavares tjänstgöringsförhållanden i framtiden komma att i väsentlig grad inskränkas. Då är det givet, att huvudparten av deras inkomst måste bliva dagavlönning och icke fast lön. Att därför, som utskottet här gör, taga denna relativt höga lön till pensionsunderlag anser jag icke vara riktigt. Utskottet har tagit lönen minus 10 procent som pensionsunderlag. Dessa 10 procent menar utskottet skulle vara tillräckliga att jämna ut möjligen ändrat förhållande i proportionen mellan lön och dagavlönning, ävenså skulle de räcka till att eventuellt höja pensionsavgifterna, när löne regleringen med ty åtföljande pensionsreglering blir definitiv. Jag menar, att det hade varit bättre, om utskottet hade följt statskontorets här givna tredje alternativ. Statskontoret föreslår nämligen, att man här skulle gå ungefär samma väg vid beräkning av pensionen som för civila tjänst innehavare. Statskontoret har sammanräknat avlöningens samtliga inkomster till en summa och av denna tagit 60 procent. Rätteligen skulle det vara $66 \frac{2}{3}$ procent, ifall denna pensionering skulle bliva av definitiv natur, men för att hålla fältet fritt för riksdagen har statskontoret här föreslagit 60 procent. Jag tror, att detta är den förmånligare vägen, ty följer man den vägen, nämligen att sammanslå befattningshavarens samtliga inkomster och på detta taga 60 procent, så är sådan riksdagen förbehållen fri rätt att bestämma proportionen mellan lön och dagavlönning. Denna frihet förlorar riksdagen till stor del genom att gå den väg, som Kungl. Maj:t och utskottet hava föreslagit.

Nu ber jag att få fästa uppmärksamheten på ännu en omständighet. Går man den av utskottet anvisade vägen, så torde det vara möjligt, att efter en definitiv löne reglering och därpå grundad pensionsrätt de befattningshavare, som därefter avgå med pension, möj-

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

ligtvis skulle bli ställda i sämre läge i avseende å pensionen än de, som avgå med denna tillfälliga pensionsförhöjning, d. v. s. de, som avgått 1918 eller komma att avgå 1919 och 1920. För att taga ett exempel skulle en person i överstes grad och hans jämlike enligt nu föreliggande förslag uppbära en pension av 6,000 kronor, men han skulle icke åläggas att betala någon höjd pensionsavgift för denna höjda pensionsrätt. Han skulle fortfarande erlägga 4 procent på 4,500 kronor, men när hans löneroglering blir definitiv, torde pensionen fortfarande stanna vid 6,000 kronor, men då lärer han väl icke undkomma att få erlägga pensionsavgift på hela pensionsunderlaget, d. v. s. 6,000 kronor. Han får således en avgift på åtminstone 180 kronor högre än den med samma pension 1919 eller 1920 avgångne betalar, försävt nämligen riksdagen beslutar, att dessa befattningshavare skola gynnas framför civila befattningshavare till den grad, att de skola erlägga endast 4 procent, då den civile i stället får erlägga 6 procent. Det är något ojämnt, om man här jämför med en generalsperson med 6,000 kronors pension. Han skall erlägga 4 procent på dessa 6,000 kronor, en överste får 6,000 kronor i pension, men skall erlägga 4 procent på endast 4,500 kronor. En generaldirektör eller hans jämlike får 6,000 kronor i pension men skall erlägga 6 procent på pensionsunderlaget. Jag finner detta icke vara fullt rättvist och har därför icke kunnat vara med på den linjen. Det är sant, att enligt mitt förslag med 60 procent på samtliga löneinkomster skulle en person i överstes grad få 300 kronor mindre i pension än enligt utskottets förslag, men detta synes i huvudsaklig mån utjämnas vid en definitiv löne- och pensionsreglering.

Nu kan det anmärkas att denna minskning i den tillfälliga pensionsförhöjningen drabbar icke allenast en överste utan går över hela linjen. Ja, det är sant, det gör den i viss mån, men jag menar, att vid sådana här regleringar kunna väl de tjänstemän, som befinna sig på övergångsåren, icke förvänta sig samma förmåner som de tjänstemän, vilka kvarstå efter och avgå efter det den definitiva lönerogleringen genomförts, och skillnaden i pension enligt Kungl. Maj:ts förslag och reservationen är ock ganska ringa. En rätt så betydande grupp är ju kaptener av högsta klass. Där skulle skillnaden bliva störst, nämligen 870 kronor. Det är sant, att denna skillnad är rätt så väsentlig, men det är lika sant, att den pensionsförbättring, som här föreslås, är ganska rundligt tilltagen, ja, så rundligt att jag undrar, om man icke gör en orättvisa mot motsvarande civila tjänstnehavare. En annan grupp rätt så betydande är fanjunkarnas grupp. De skulle enligt reservationen få en pensionsminskning emot vad Kungl. Maj:t föreslår av 90 kronor, men det är en skenbar minskning och icke en verklig, ty de måste väl i all rimlighets namn, när det kommer till en definitiv reglering, betala avgifter för högre pension. Här skola de vara befriade från att betala pensionsavgift för denna pensionsförhöjning, och det finner jag icke vara rättvist emot deras yngre kamrater.

Jag tror därför, att denna övergångsform, som statskontoret

föreslagit, och som jag reservationsvis har framfört, kan mycket väl försvaras, och jag tror, att det skulle vara synnerligen klokt av riksdagen att gå den vägen för att sedan hava händerna fria, när det blir fråga om att bestämma förhållandet mellan lön och dagavlön, och för att icke ställa de befattningshavare, som komma att avgå efter den definitiva lönergleringen, i sämre ställning i fråga om pension, än om de avgått tidigare.

Slutligen ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på ett annat förhållande, och det är den förmånsställning, som dessa pensionstagare hava emot pensionstagare vid civilstaten. De förra betala pensionsavgifter i regel 12 till 17 år kortare tid än alla civile tjänst innehavare. Man skall tänka sig vilka summor, som den civile tjänstemannen har att inbetala under dessa 12 å 17 år, som han får fortsätta att betala avgifter, medan den andre uppbär pension. Den militäre befattningshavaren avgår vid 50 å 55 års ålder, han avgår då med full pension, har icke längre några pensionsavgifter att betala, men vad som är ännu viktigare, han avgår vid ännu till stor del oförbrukade krafter, hans kraft är under vanliga förhållanden obruten. Han kan ägna sig åt andra sysselsättningar och därmed bidra i högst väsentlig grad till sitt underhåll, då däremot den civile tjänstemannen vid 67 års ålder oftast och i regel är så utsliten, att han icke kan bidra till sitt underhåll med något vidare arbete. Jag menar, att när man går att förbättra pensionsvillkoren för en statens tjänstemannakår, så får man icke begå en orättvisa gentemot en annan kår, utan man måste ställa dessa vid sidan av varandra. Det rätta hade nog varit att bestämma ett helt annat pensionsunderlag för den militäre befattningshavaren än för den civile. Så har icke skett. Om man ser efter i den kungliga propositionen, finner man, att på hela löneinkomsten utgör pensionsunderlaget för den civile tjänstemannen procentuellt 70, 69, 71 och 71,2 %, och för den militäre tjänstemannen 68,3 till 75,9 % av samtliga löneinkomster. — Således, den militäre tjänstemannen har lika stor procent av hela sin avlöning till pensionsunderlag som den civile tjänstemannen, oaktat den militäre tjänstemannen får uppbära sin pension redan vid 50 å 55 års ålder.

Ja, herr talman, detta är ganska viktiga saker att beakta, när det gäller att skipa rättvisa, och det är därför jag tagit mig friheten att fästa kammarens uppmärksamhet på hithörande förhållanden, innan kammaren går att fatta beslut.

Vad slutligen angår tvenne i anledning av propositionen väckta motioner har jag i avseende å dem, gått med utskottet. Det är nämligen så, att Kungl. Maj:t föreslagit, att de befattningshavare, som 1918 uppbur tillfällig löneförhöjning och samma år avgingo ur tjänst, skulle få räkna blott hälften av pensionsförhöjningen sig till godo, medan motionären herr Olsson i Broberg föreslagit, att de befattningshavare, som avgått 1918, skulle få samma pensionsrätt, som de, vilka avgå efter den 1 januari 1919. Däremot hava vi icke kunnat följa några andra motionärer här i kammaren, herrar Leander med flera, vilka föreslagit, att dessa pensionsförbättringar skulle ver-

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén. 2
(Forts.)

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

ka retroaktivt tillbaka på de befattningshavare, som hava avgått redan så tidigt som 1914. Utskottet har funnit det icke vara möjligt att taga en löneförbättring, som utgått till kåren först 1918, till grund för en pensionsförhöjning för åren 1914, 1915, 1916 och 1917, varför jag har förenat mig med utskottet i att yrka avslag på den motionen.

Herr talman! Med anledning av vad jag här tillåtit mig anföra, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade, av mig avgivna reservation, och ber jag att särskilt få fästa uppmärksamheten på det kartongblad, som särskilt är tryckt vid sidan 50.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Det är för mig icke möjligt att kunna fästa så stort avseende vid de av herr Bogren i hans reservation angivna synpunkterna, som han säkerligen själv anser, att de äro värda. Reservationen framträder med den stora pretentionen att vilja fullkomligt underkänna hela den grundval, på vilken de av Kungl. Maj:t tillsatta sakkunniga hava byggt upp hela detta förslag om pensionsreglering för de militära befattningshavarna, och därmed jämväl underkänna den grundval, på vilken Kungl. Maj:t ställt sig i denna fråga.

Det är alltför otacksamt att, efter en hel dags debatter, så sent på kvällen, då så få ledamöter äro närvarande här i kammaren, ingå på några vidlyftigheter i detta ämne och söka framlägga hela den teoretiska åskådning, som ligger till grund för den föreslagna pensionsregleringen. Jag tror icke, det skulle tjäna något till. Jag skall i stället inskränka mig till att på ett mera konkret sätt framhålla den verkliga skillnaden mellan reservantens och Kungl. Maj:ts förslag.

Kärnpunkten i reservantens kritik av de sakkunnigas förslag såväl som av Kungl. Maj:ts ståndpunkt är ju den, att till grund för pensionsbestämmelserna har lagts ett avlöningssystem, som utarbetats av de sakkunniga och där de militära befattningshavarnas avlöningsförhållanden blivit närmare angivna till lön och dagavlöning eller tjänstgöringspengar o. s. v. Nu säger herr Bogren, att detta system icke har blivit prövat eller i varje fall icke blivit så prövat av de högsta myndigheterna i riket, att det blivit definitivt antaget. Detta är ju ett ytterligt teoretiskt betraktelsesätt. Men det kunde dock ligga ett visst berättigande i kritiken, om den riktade sig utslutande mot det av de sakkunniga utarbetade förslaget. Som bekant har emellertid Kungl. Maj:t företagit en ändring i de sakkunnigas förslag och tillfogat en restriktion, som säger, att även om, såsom de sakkunniga föreslagit, pensionen skall utgöra 90 % av lönen — d. v. s. man vill tillämpa den civila pensionslagens huvudbestämmelse, att den egentliga lönen skall vara pensionsunderlag, dock med ett avdrag av 10 % för att man skall hava en säkerhetsmarginal och ej föregripa den definitiva pensionsregleringen — så får den dock i intet fall överstiga 63 % av den totala avlöningen. Om vi fasthålla vid denna restriktion, som Kungl. Maj:t mycket välbetänkt tillagt, så blir den reella skillnaden mellan reservantens förslag och utskot-

tets förslag den, att reservanten vill, att dessa pensioner skola bestämmas till 60 % av den totala avlöningen, medan däremot enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag pensionen skall bestämmas till *högst* 63 % av den totala avlöningen — således 90 % av den egentliga lönen men *högst* 63 % av den totala avlöningen. Det är således 3 %, som det, när det gäller maximum, kan skilja sig på mellan hans förslag och utskottets.

Ang.
pensions-
förbättring för
vissa personal
vid armén.
(Forts.)

Nu har det, såsom vi se av propositionen, varit angeläget för Kungl. Maj:t att försöka få upp dessa pensioner så högt, som det rimligtvis kunde vara förhoppning om att få igenom. Kungl. Maj:t har ansett, att 60 % av den totala avlöningen — detta är det förslag, som statskontoret och reservanten avgivit — skulle vara för knäppt tillmätt. Och efter min mening är det också väl knäppt. Vad som för de sakkunniga liksom för Kungl. Maj:t varit angeläget har varit att likställa militära befattningshavare med civila sådana, så att samma bestämmelser, som gälla för de civila befattningshavarna, skulle komma att gälla även för de militära. Och jag kan icke inse annat, än att detta är rättvist och billigt.

Nu antyder visserligen den ärade talaren, att denna pensionsförbättring är mycket högt uppskruvad. Den skulle tillgodose dessa militära befattningshavare på ett för rundligt tilltaget sätt. Detta är emellertid ett betraktelsesätt, som jag för min del icke kan biträda. Ty vi skola komma ihåg, att när de militära befattningshavarna bliva pensionerade och lämna den aktiva tjänsten, så äro de därmed icke fritagna från sina förpliktelser till försvaret utan stå kvar i reserven och äro underkastade förpliktelser i så väl personligt som ekonomiskt avseende ännu många år framåt i tiden. De militära befattningshavarnas pension, den må var stor eller liten, är på samma gång en beredskapsavlöning. Professor Kobb, som varit anlitad för de matematiska kalkylerna i detta betänkande och som även varit ledamot i den kommitté, som har sysslat med en centralisering av det statsunderstödda pensionsväsendet, har efter att hava räknat på dessa saker förklarar, att han anser icke mindre än två tredjedelar av den militära pensionen vara en beredskapsavlöning och icke pension i ordets egentliga mening. Under sådana förhållanden, när ju dock enligt detta förslag de militära befattningshavarna under det förestående provisoriet icke få lika stor pension, som de civila befattningshavarna erhålla enligt den civila lagen, vill jag för min del livligt hemställa, att kammaren måtte i detta hänseende bifalla Kungl. Maj:ts och utskottets förslag.

De farligheter, som den föregående talaren därjämte antydde, tror jag icke på. Jag tror icke det är rätt, som han säger, att i *vissa hänseenden* skulle ett bifall till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag föregripa en blivande definitiv pensionsreglering, och att befattningshavarna därefter skulle få det sämre än de få det nu enligt den provisoriska anordningen. Det är möjligt, att reservanten i *ett enda fall* kan få ett bevis för sitt påstående, nämligen beträffande överstegraden, som han anförde som exempel. Men i övriga fall tror jag icke, han kan finna något sådant exempel. Och

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

varför det skulle kunna tänkas inträffa beträffande överstegraden, beror icke på själva förslaget beskaffenhet i och för sig, utan det beror på, att för befattningshavares i överstegraden vidkommande verkar pensionslagens bestämmande om 6,000 kronor som pensionsmaximum. Den bestämmelsen spelar in här, utplånar 10-procentsmarginalen och ger reservanten fog för hans kritik i detta enda fall. Men ej ens här äger hans kritik fog för sig utom i det fall, att vi kunna vara övertygade om, att detta pensionsmaximum av 6,000 kronor kommer att bestå även i framtiden — en sak, som jag för min del vågar betvivla. När de lönerregleringar, som föreligga i år, där det gäller att höja avlöningarna för nästan alla statens befattningshavare i alla grader, blivit genomförda, tror jag för min del icke, att man kan fasthålla vid ett pensionsmaximum av 6,000 kronor. Det kommer nog att åka upp med något tusental kronor.

Ikke heller tror jag, att talaren har rätt i sitt påstående, att om vi bifalla utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, så skulle vi därigenom bakbinda riksdagen på det sätt, att den sedan icke skulle hava rättighet eller möjlighet att vid en blivande definitiv lönerreglering bestämma förhållandet mellan lön och dagavlönning så, som riksdagen kunde finna lämpligt och tjänligt att göra. Det förhåller sig givetvis icke på det sättet.

Vidare nämnde den ärade talaren, att tjänstgöringsförhållandena kunde bli annorlunda framdeles, så att dessa befattningshavares tjänstgöring kunde komma att inskränkas. I så fall minskas deras lön, medan dagavlönningen utginge med förhöjda belopp. Ja, det är möjligt, men detta är ett förhållande, som icke bör hindra oss från att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, ty det innebär i själva verket, pekuniärt sett åtminstone, endast det, att i en framtid under de ändrade förhållandena skulle pensionen automatiskt sjunka, eftersom pensionen grundar sig på lönen. Detta tyckes mig icke vara en omständighet, som den ärade reservanten, vilken drivits av sparsamhetsintresse i denna sak, har något skäl att beklaga sig över.

Jag skall icke uppehålla mig längre vid denna sida av saken. Jag skall endast tillägga, att jag tror det är riskabelt att i en så stor och invecklad sak som denna biträda en reservation och gå emot det förslag, som sakkunniga utarbetat och Kungl. Maj:t och utskottets majoritet har antagit. Vi veta litet till mans, som deltagit i utskottsarbete och därvid ansett oss hava någon förpliktelse eller känt oss manade att gå reservationsvägen, huru bekymmersamt det är att i ett vanskligt ärende, där ekonomiska kalkyler ingå, avfatta en reservation som håller. Nu ha vi också sett, att sedan herr Bogren framställt sin reservation, har det kommit ett kartongblad, som meddelar en rättelse i hans ekonomiska beräkning och visar, att den varit felaktig. Hans förslag föregav sig vara billigare än Kungl. Maj:ts, men det visar sig, att det skulle bli dyrare. Men den rättelsen räcker inte. Det torde behövas ytterligare ett kartongblad. Och inte heller känner jag mig fullt övertygad om att reservantens siffror i övrigt äro absolut hållbara.

Då jag sålunda i denna punkt av det föreliggande betänkandet ber att få tillstyrka kamrnaren att biträda det förslag, som utskottet tillstyrkt, så måste jag däremot i ett annat hänseende gå emot utskottet och även där yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition; det är den enda punkt, där utskottet har skilt sig från propositionen.

*Ang.
pensions-
förbättring för
vissa personal
vid armén.
(Forts.)*

Det skall icke nekas, att denna pensionsförbättring för de militära befattningshavarna är en mycket avsevärd och vacker förbättring i deras pensionsförhållanden. Att den kunnat bliva så stor, beror därpå, att militärernas pensioner förut varit ovanligt låga. Men just därför att förbättringen är så stor, ha de sakkunniga icke tyckt det vara en lämplig anordning, att pensionsförbättringen skulle få verka med sitt fulla belopp omedelbart. Utgångspunkten är ju den, att alla, som fått tillfällig löneförbättring i överensstämmelse med beslutet av förra årets ordinarie riksdag, en löneförbättring, som trädde i kraft redan med 1918 års ingång, skulle bliva delaktiga av denna pensionsförbättring. Men då tyckte vi, att det skulle vara ett för stort språng från intet pensionstillägg år 1917 till fullt tillägg år 1918. En fanjunkare t. ex. som avgick 1917 i december, får en pension av 1,000 kr. Det är allt. Men en fanjunkare, som avgick 1918, kanske blott en månad senare än den förre vill utskottet giva 2,250 kronor i pension. Detta är väl dock ett för djärvt språng. Vi önskade att åstadkomma en mjukare övergång, så att personer, som avginge ur den aktiva tjänsten under föregående år, skulle i och med 1919 års ingång få en pensionsförbättring av 50 procent av den totala föreslagna pensionsförbättringen. En fanjunkare, som sålunda avgick 1918, skulle erhålla en pensionsförbättring av 625 kronor och alltså 1,625 kronor i pension i stället för 1,000 kronor. Den fulla pensionsförbättringen åter skulle efter vårt förslag först utgå till de befattningshavare, som avgått eller avgå ur aktiv tjänst från och med innevarande år.

Gent emot detta vårt förslag anmärkte arméförvaltningens civila departement, att man icke fann detta vara skäligt. Man tyckte där, att liksom vid definitiva löneregleringar en definitiv pensionsreglering samtidigt trädde i full kraft och kom de nya pensionärerna med hela sitt belopp till godo, så borde man förfara på samma sätt här, där det endast gäller en tillfällig pensionsförbättring på grundvalen av fjolårets tillfälliga löneförbättring. Och för övrigt anförde arméförvaltningens civila departement, att det icke fanns något rationellt skäl, varför man skulle dela på förbättringen och taga den i två omgångar.

Dessa synpunkter ha accepterats av utskottet. Bankoutskottet har föreslagit, att även de befattningshavare, som avgingo år 1918, skola få full pensionsförbättring.

Gent emot detta önskar jag att få inlägga en gensaga. Efter min mening föreligger det, tvärt emot vad arméförvaltningen anför, icke något som helst rationellt skäl till att man skulle låta även de personer, som blevo pensionerade i fjol, få hel och full pensionsförbättring. Det är alldeles orimligt att uppdraga en jämförelse mellan

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

en tillfällig löneförbättring och tillfällig pensionsförbättring å ena sidan och en definitivt löne- och pensionsreglering å den andra. Vi ha här i vårt land under de senare tio åren haft mångfaldiga tillfälliga löne regleringar och tillfälliga löneförbättringar, men mig veterligt har aldrig någonsin en sådan tillfällig löneförbättring medfört omedelbart en motsvarande pensionsförbättring. Det har vanligen icke alls blivit någon pensionsförbättring utan man har låtit vederbörande befattningshavare få en tillfällig löneförbättring utan någon därmed förenad tillfällig pensionsförbättring. Vi skola komma ihåg, hurusom flertalet centrala ämbetsverk och även Kungl. Maj:ts kansli, sålunda befattningshavare i de olika departementen, blevo underkastade provisorisk eller tillfällig löne reglering år 1910, men icke åtföljdes denna av en tillfällig pensionsreglering, fastän man får säga, att det varit i hög grad befogat, att så skett. Nej, de fingo i regel vänta, tills den definitiva löne regleringen vidtagits, innan det blev någon pensionsförbättring. Och vad beträffar befattningshavarna i Kungl. Maj:ts kansli, så fingo de vänta från 1910 till 1916, innan någon enda av dem fick en pensionsförbättring, motsvarande löneförbättringen. Det är sålunda ett fullständigt singuliert förhållande, att regeringen försökt giva de militära befattningshavarna en tillfällig pensionsförbättring omedelbart sedan de fått en tillfällig löneförbättring.

Jag erinrar också därom än en gång, att utgångspunkten för denna tillfälliga pensionsförbättring är den tillfälliga löneförbättringen. Ingen, som icke fått tillfällig löneförbättring kan göra räkning på att få tillfällig pensionsförbättring.

Nå, då säger man från utskottets sida — åtminstone i de muntliga resonemang, som förts mellan utskottets ledamöter — att dessa militära befattningshavare, som avgingo från aktiv tjänst i fjol, kommo i åtnjutande av tillfällig löneförbättring, ergo, låt oss då giva dem den tillfälliga pensionsförbättringen fullt ut. Men varför skola de ha den fullt ut? Jag vill erinra om, att dessa pensionärer fingo ingalunda den tillfälliga löneförbättringen fullt ut, utan avgingo de under förra hälften av föregående år, så fingo de endast en mindre del av den tillfälliga löneförbättringen, och avgingo de under den senare hälften, så fingo de en större del av densamma. Nu vore det visserligen önskvärt, om man kunde skipa en fullkomlig individuell rättvisa, så avpassad, att var och en finge en tillfällig pensionsförbättring i direkt proportion till den tillfälliga löneförbättringen. Men då det är fullständigt omöjligt att lagstifta så individuellt, så ansågo de sakkunniga, att det var rimligast att taga ett genomsnitt och låta de pensionärer, som kommo på det senare halvåret balanseras mot dem, som avgingo under förra halvåret 1918; och så föreslogs för hela bunten, som avgick i fjol, en pensionsförbättring av 50 procent. Vi tyckte, att vi hade skäl för detta.

Härtill kommer naturligtvis den i hög grad beaktansvärda omständigheten, att om vi gå på utskottets förslag i detta hänseende, så ha vi i och med detsamma dyrkat upp och fördyrat Kungl.

Maj:ts förslag med icke mindre än 179,000 kronor, och detta anser jag vara betänkligt i denna tid, då man har så svårt att få statens debet och kredit att gå ihop, att vi i dag lätt se en absolutistisk finansministern slåss med näbbar och klor för att få igenom spritaccisen, så att statsregleringen kan gå ihop.

*Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.*

(Forts.)

Jag vill framhålla, hurusom vi, som sitta som ledamöter i statsutskottet, följa den principen att icke utan de mest tvingande skäl överskrida vad Kungl. Maj:t föreslagit i sina propositioner, och helst se vi, om vi kunna göra avprutningar. Men här kommer bankoutskottet utan tillräcklig anledning, och fördyrar denna proposition med 179,000 kronor för den statsreglering, som innevarande års riksdag har att vidtaga beträffande tilläggsstaten i år och riksstaten för nästa år. I denna punkten ha också de sakkunniga varit enhälliga.

Jag skall icke yttra mig vidare i detta ärende utan med understrykande av de synpunkter, jag framhållit, be att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till den kungl. propositionen.

Herr L e a n d e r: Herr talman! Under många och långa år ha officerare och underofficerare vid armén och marinen nödgats vänta på att deras löne- och pensionsförhållanden skulle bliva förbättrade. De äro att gratulera till att väntetiden nu är slut. Men det är många f. d. befattningshavare eller alla, vilka avgått före 1918, som ingalunda äro att gratulera utan som tvärtom äro att beklaga. Många av dessa ha även efter uppnådd pensionsålder nödgats att tjänstgöra, och de ha då hyst den förhoppningen, att de åtminstone skulle få förbättrad pension, men enligt utskottets förslag här skulle alla dessa förhoppningar vara grusade. De sakkunniga, av vilka nu en här uppträtt, ha emellertid framhållit, att det skulle vara önskvärt, om man hade kunnat göra övergången jämnare genom att pensionerna successivt ökades under en följd av år. Herr Nilsson i Kabbarp har också framhållit den här tvära övergången, som gör, att t. ex. en fanjunkare, som avgick 1917, icke får uppböra mera än 1,000 kronor i pension, under det att enligt utskottets förslag en annan, som avgår från och med 1918, kan få i pension 2,250 kronor, alltså mera än dubbelt så mycket som den förre får. Det säger sig ju självt, att detta ändå icke kan vara förenligt med billighet och rättvisa. Att icke de sakkunniga och ej heller Kungl. Maj:t kunnat föreslå, att pensionerna skulle ökas successivt under en följd av år, lär väl bero på — kan man säga — fruktan för att riksdagen skulle gå emot ett sådant förslag. Man kan nog annars vara förvissad om att t. ex. herr Nilsson i Kabbarp, vars icke blott goda lynne och humör, utan även goda hjärta är väl känt, skulle ha unnat dessa tjänsteinnehavare, som under de senare åren avgått, förbättring i åtminstone deras pensionsförhållanden.

Allt nog, nu ha min länskamrat herr Jeppsson och jag dristat oss att i en motion hemställa, att pensionsförbättringen måtte tillkomma den, som avgått från tjänsten under år 1914, med 40 procent, den, som avgått under år 1915, med 50 procent, den, som avgått un-

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

der år 1916, med 60 procent och den, som avgått under år 1917, med 70 procent samt den, som avgått under år 1918, med 80 procent av det belopp, som såväl av Kungl. Maj:t som utskottet föreslagits såsom pensionsförbättring till den, vilken avgår från tjänsten från och med innevarande år.

Nu säger emellertid herr Bogren, att det är omöjligt att gå med därpå. Ja, inte förstår jag varför det skulle vara omöjligt. Ville bara riksdagen gå med, nog kunde detta yrkande bli realiserat och lända dem det vederbör till ofantlig hjälp. Men man håller på, att icke andra kunna komma i åtnjutande av pensionsförbättring än sådana, som hava erhållit provisorisk löneförbättring. Det är just det sorgliga, att dessa hava under sin tjänstetid fått nöja sig med en otillräcklig avlöning, och att de också skola ha en otillräcklig pension. Alltså, man tillmäter dem i mycket små portioner både avlöning och pension. Det bör icke förvåna, om dessa f. d. tjänsteinnehavare, som avgått före 1918, skulle tycka, att staten ändå är en sträng och knusslig herre att tjäna. Ty inte kunde en enskild person handla på detta sätt gentemot sina tjänare. Jag är fullt övertygad om, att det vore förenligt med billighet och rättvisa, ifall riksdagen nu ville bifalla herr Jeppssons och min motion. Sådan som ställningen är, finner jag det dock lönlöst att yrka bifall till densamma. Här finns ju knappast något folk i kammaren, som hör vad man säger. Skall man nu begära votering, rusa de upp och följa — såsom i allmänhet sker — utskottet.

Jag har i alla fall velat säga detta och får nu trösta mig med, att den av mig och herr Jeppsson väckta motionen åtminstone bi- dragit till, att dessa, som avgått under 1918, få sina pensionsförhållanden förbättrade rätt betydligt utöver vad Kungl. Maj:t och de sakkunniga föreslagit. Jag skall därför, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Att nu pruta i överensstämmelse med herr Nilssons i Kabbarp yrkande skulle väl ändå innebära en orimlighet. Litet hjärta får ändå riksdagen ha för dessa, som tjänat Kungl. Maj:t och kronan och slitit ut sina krafter i denna sin tjänst.

Jag ber, som sagt, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bogren: Herr talman! Blott ett par ord för att be- möta något av vad herr Nilsson i Kabbarp anført.

Jag medger, att det är ganska djärvt av en enskild kammar- ledamot och utskottsledamot att sätta sig emot sakkunskapen, syn- nerligast såsom den här är representerad. Men jag vågade detta, då jag såg, att Kungl. Maj:t vågat sig på det djärva experimentet att i icke mindre än tio särskilda fall vika ifrån dessa sakkunnigas för- slag. Jag hade också icke varit nog förmäten att tilltro mig detta, om jag icke hade haft statskontoret bakom mig. Det är statskonto- ret, som tagit sig den stora djärvheten att uttala en från de sakkun- niga avvikande mening. Inför statskontoret få ju ofta sakkunskapen, så här i smått representerad, böja sig.

Vidare sade den ärade talaren, att mitt ordande om riksdagens

rätt eller frihet att bestämma förhållandet mellan lön och dagavlönning för dessa befattningshavare är formalism. Ja, det är en formalism, som jag tror, att riksdagen vill betrakta som en realitet av högsta rang och betydelse.

Herr Nilsson i Kabbarp talade vidare så mycket om beredskapsavlönningen. Jag har hört det talet länge, att de militära pensionerna är att betrakta som beredskapsavlönningar. Vad hava dessa pensionärer nu att göra under sin beredskapstid? Det skulle vara intressant att från sakkunnigt håll få höra, vad dessa pensionerade militärer uträtta för beredskapstjänst. De äro skyldiga att hålla sig uniform. Uniformen hänger väl i beredskap i garderoben, och man tager väl ut den en eller två gånger om året för att vädras. Det torde vara vad som kan ligga till grund för benämningen beredskapsavlönning. Vi skola se saken som den är rätt och slätt: en pension och intet annat.

Vidare tillät sig den ärade talaren nämna om, att i händelse av att dessa befattningshavares tjänstgöring i framtiden blir väsentligt inskränkt, deras löner i sammanhang därmed sjunka, liksom också pensionerna. Jag tror icke, att lönen sjunker, men väl dagavlönningen. Därför menar jag, att det är så viktigt för riksdagen att bestämma proportionen mellan lön och dagavlönning. Det är viktigt, att den största delen av denna tjänstemannakårs avlöning får utgöra dagavlönning. Lönen sjunker icke med minskad tjänstgöring men väl dagavlönningen. Det är mig mycket kärt att här få konstatera, att även sakkunskapen kan komma med en felsägelse.

Det nämnes också, att mitt förslag, reservationen, i det hela icke skulle vara billigare än utskottets förslag. Det är dock konstaterat, att prisskillnaden icke gör så mycket, då den håller vägen öppen för riksdagen att uttala sig i den principiellt viktiga frågan om förhållandet mellan lön och dagavlönning. Reservationens förslag är dock 5 % billigare än utskottets.

Vad siffrorna beträffar, som den ärade talaren drog så mycket i tvivelsmål, får statskontoret stå för dem och icke jag, ty de äro därifrån.

Slutligen vände sig talaren mot bankoutskottet därutinnan, att utskottet tillstyrkt, att befattningshavare, som 1918 kom i delaktighet av den extra löneförbättringen, också skulle få full del av den tillfälliga pensionsförbättringen. Han sade, att övergången från den låga pensionen till den högre blir alltför djärv. Ja, det är alldeles givet, att så alltid inträffar vid övergång från gammal till ny stat, men det förefaller också vara högst egendomligt, att, om av tvenne befattningshavare med samma tillfälliga löneförmåner den ene avgår den sista december 1918, han får 50 procents pensionsförbättring, men att den som avgår den 2 januari 1919, alltså ett par dagar senare, skall få 100 procent. Jag undrar, om icke den ärade talaren måste medgiva, att här också är en djärv övergång. Jag tror, att utskottet står på den säkra sidan, då det resonerat så, att om vi utgå ifrån att tillfällig löneförbättring också skall medföra tillfällig pensionsförbättring, så måste alla som få den tillfälliga löneförbättringen också

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

få den tillfälliga pensionsförbättringen. Jag tror, att man icke kan skippa full rättvisa på annat sätt. Jag medger gärna att detta orsakar större utgifter, men de sakkunniga kunde ha tänkt på den saken litet, innan de föreslog pensionerna så pass rundliga, som här i vissa fall skett. Dessutom har ju, såsom redan nämnts, utskottet bakom sig såväl arméförvaltningen som statskontoret. Jag tror således, att utskottets ställning härvidlag är ganska stark.

Det talades om formalism, men det finns också något som heter byråkratism, och den vill gärna insmyga sig och visa sig däruti, att man tar illa vid sig, om en enskild kammarledamot vågar komma med ett förslag, som strider mot det, som av de sakkunniga framlagts. Det är vissa riksdagsinstitutioner, som mycket lätt vilja bli ganska byråkratiska, något som är lika svårt som formalism.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Chefen för lantförvarsdepartementet, herr statsrådet Nilson: Jag ber, herr talman, allra först, att till bankoutskottet få uttala mitt varma erkännande för den välvilliga behandling utskottet ägnat den kungl. propositionen. Denna välvilja har varit så stor, att den sträckt sig till och med utöver vad Kungl. Maj:t begärt, i det att utskottet har tillstyrkt, att den pensionsförbättring, som nu är ifrågasatt att beviljas, även skulle fullt komma dem till del, vilka under år 1918 hava avgått med pension. Då jag redan i mitt anförande till statsrådsprotokollet har medgivit, att vissa skäl tala härför, torde det vara klart, att min erkänsla till utskottet även inkluderar denna utvidgning utskottet gjort.

Beträffande reservationslinjen, för vilken nu en ärad talare på Skaraborgsbanken gjorde sig till målsman, grundar den sig i allt väsentligt på statskontorets yttrande. Går man nu till detta yttrande, skall man finna, att utgångspunkten för statskontoret varit den, att uppdelningen av denna personals löneförmåner i lön och tjänstgöringspengar icke skulle vara fullt klar. Utan tvivel är det så, att riksdagen icke i den saken bestämt gjort något uttalande med hänsyn till den tillfälliga löneförbättringen, men om man icke ser saken ur denna rent formella synpunkt utan ser den reellt och praktiskt, tror jag, att man skall medgiva, att saken i detta hänseende är vida klarare än vad statskontoret och den ärade reservanten på Skaraborgsbanken velat göra gällande.

Det enda varom oklarhet råder är egentligen det, huruvida in-kvarterings- och servisbidragen skola räknas att utgöra lön eller tjänstgöringspengar. Jag vill då fråga, hur det nu är med den saken? Det förhåller sig så att gällande avlöningsreglemente för arméns personal nog tar ställning till detta spörsmål. Jag kan då uppställa den frågan: Vad är det för väsentlig skillnad mellan lön och tjänstgöringspengar för tjänstemän i allmänhet? Jo, det är den skillnaden, att tjänstemän vid tjänstledighet under viss förutsättning, få uppbära lön men avstå från tjänstgöringspengar. Om jag med utgångspunkt härifrån frågar, hur det förhåller sig med arméns personal i detta avseende, är det så, att avlöningsreglementet bestämmer, att arméns perso-

nal får under tjänstledighet under enahanda förhållanden som den civila personalen, uppbära såväl lön som också inkvarteringsersättning men icke dagavlönning. Det är alltså dagavlönningen för den militära personalen, som motsvarar tjänstgöringspengarna för den civila personalen. Det är så mycket klarare, att det förhåller sig så, som den kommitté, som avgav betänkande och förslag år 1912 rörande det militära pensionsväsendet, och som bestod av professor Wijkander som ordförande, och general Nordensvan, amiral Ankarcrona, v. härads-hövding Jacob Larsson samt statskommissarien Sylwan som ledamöter, tydligt och klart i förslaget till militär pensionslag uttalat, att inkvarteringsersättning och servisbidrag böra anses tillhöra lönen, och det därför, att det redan nu principiellt förhåller sig på det sättet. Men vid det förhållandet, synes mig själva grunden för reservanternas ståndpunkt vara vacklande.

*Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.*

(Forts.)

Det framgick emellertid av den ärade reservantens yttrande, att han fäste sig särskilt vid överstarnas pensionsbelopp. Men, herr talman, överstarna äro icke så många. Enligt den statistik, som gjordes år 1912, utgjorde de pensionerade överstarnas antal 47, men kaptenernas antal utgjorde 574 och underofficerarnas 1,220. Att därför grunda en uppfattning rörande detta spörsmål väsentligen med utgångspunkt i hur det ställer sig för överstarna, tror jag icke är riktigt, ty de utgöra ett så försvinnande fåtal i förhållande till den andra personalen.

Saken är den, att inom officersgraden kaptens ställning är slutställning för flertalet, och inom underofficersgraden är det ju så, att flertalet kommer upp till fanjunkares tjänsteställning och löneförmåner.

Om jag nu med utgångspunkt härifrån ett ögonblick undersöker, hur det skulle ställa sig med en tillämpning av de grunder, som reservanten har anfört, förhåller det sig så, att en kapten med minst 9 års tjänsteår som kapten — man kan komma upp ända till 15 å 20 tjänsteår som kapten — skulle genom ett bifall till reservantens förslag erhålla 870 kronor mindre pension än genom utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Låt oss emellertid ett ögonblick förutsätta, att denna officer hade skött sig mindre förtjänstfullt, så att han icke hade kunnat vinna befordran till kapten förrän så sent, att han som kapten allenast hade haft 2 tjänsteår. Hur ställer det sig då? Jo, då får han 200 kronor högre pension än vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit. Jag vädjar till envar av kammarens ledamöter, om man kan anse, att ett system, som i tillämpningen har sådana konsekvenser, verkligen är överensstämmande med rättvisa och billighet.

Vidare kommer enligt reservantens förslag pensionsförbättringen att utgå med samma belopp till alla kaptener med minst 3 års tjänstetid som kapten. Det skulle alltså icke vara någon skillnad, om de haft 3 eller 15 å 20 års tjänstetid.

Beträffande fanjunkare ställer det sig så, att med 12 tjänsteår komma de att erhålla 90 kronors lägre pension, men med mindre än 3

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.

(Forts.)

tjänsteår få de 150 kronors högre pension genom reservantens förslag än genom utskottets.

Med hänsyn till vad jag nu sålunda haft äran anföra och med återopande av den ärade talaren på Malmöhuslänsbanken i detta avseende har anfört, vågar jag verkligen hoppas, att reservanten, vars välvilja i övrigt jag högt uppskattar, skall med synnerligt stort jämnmod bära, att kammaren bifaller utskottets förslag. Sker så, vill jag säga, att kammaren därigenom har lyft en mycket tung börda från deras axlar, som för närvarande med mycket bekymmer se framtiden an, med tanke på att de skola lämna sin ställning med fast lön och gå till en ställning, som ger dem i pension, för en kapten 2,720 kronor eller i visst fall 1,920 kronor, och för en fanjunkare 1,000 kronor. Det är ju uppenbart för envar, att de beloppen äro så blygsamma, att en pensionsförbättring här är synnerligen av behovet påkallad.

Under förhoppning att kammaren bifaller utskottets hemställan, är jag viss om att göra mig till tolk för både officers- och underofficerskårernas känslor, då jag till kammaren uttalar deras varma tack för att kammaren på detta sätt har velat hjälpa dem med hänsyn till deras framtid, som annars skulle te sig mörk och bekymmersam.

Herr Kristensson: Herr talman! Efter den uttömmande debatt, som förekommit, skall jag icke å utskottets vägnar hålla något längre anförande. Jag skall blott be att gent emot reservanten få instämma i den del av herr Nilssons i Kabbarp anförande, som var till förmån för utskottet och emot reservationen. Jag tror, att de påpekanden rörande konsekvenserna av denna reservation, som medför, att faktiskt den, som suddar, skall få högre pension än den, som sköter sin tjänst, gör, att man icke kan gå med på ett förslag, som är så tekniskt illa utarbetat.

Jag tror icke heller för min del — det är därför, som jag inom utskottet har biträtt de sakkunnigas och Kungl. Maj:ts förslag — att detta i någon mån föregriper riksdagens framtida prövningsrätt, då det gäller att definitivt ordna denna lönereglering.

Däremot kan jag icke instämma i vad min ärade partivän från Kabbarp yttrade i den delen, när han gick emot utskottet. Det var nämligen — såsom kammarens ärade ledamöter ha funnit av debatten — den del som gällde 1918 års pensionerade klass. Han påyrkar där i likhet med vad de sakkunniga ha yrkat, att de blott skola få hälften av den pensionsförbättring, som nu kommer till stånd. Utskottet har ju behandlat många pensionsfrågor, och det har hittills varit regel, att gränsen har satts där den provisoriska löneregleringen har satts. Nu var det så, att denna lönereglering trädde i kraft första gången i fjol, men pensionsregleringen hann icke bliva färdig förrän i år. Vi hava inom utskottet ansett, att den motion, som inom kammaren frambars av herr Olsson i Broberg med understöd av vissa myndigheter, verkligen hade så många talande skäl för sig, att utskottet enhälligt har biträtt denna linje. Jag ber att få påpeka, att i den punkten har reservanten varit fullt ense med

utskottet. Det enda, som kan tala häremot, är givetvis de statsfinansiella skälen, och det var ju också dessa, herr Nilsson i Kabbarp här anförde. Emellertid rör sig ju beloppet icke om en så högst väsentlig summa, att man kan tillmäta dessa skäl alltför stor betydelse, ehuru jag i vanliga fall är villig att i år spara så långt sparas kan. Här gäller det dock i varje fall en kår, som har haft samma pensioneringsgrunder under 40 år, något som väl är något enastående i Sverige; och då har utskottet velat, icke så långt som det är framställt från vissa motionärers sida, men dock så långt som vi ansågo oss kunna gå och som vi hade stöd i myndigheternas uttalanden, göra en liten förbättring utöver Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets framställan.

*Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.*

(Forts.)

Herr Söderhielm: Herr talman, mina herrar! Efter den behandling, som den militära personalens pensionsfråga har rönt i olika instanser, har jag här icke annat än att instämma i det tack, som herr statsrådet framförde från den militära personalen. Jag skulle emellertid vilja utsträcka den tacksamheten till att gälla även herrar statsråden och cheferna för lant- och sjöförvarsdepartementen, vilkas insats i denna fråga har varit präglad av sådan välvilja för oss militärer.

Jag skulle också kunna tacka herr Bogren för den välvilliga ståndpunkt, han i det hela har intagit, men det var ett par yttranden, som han fällde, vilka icke kunna stå oemotsagda.

Det ena rörde frågan om den tidiga pensionsåldern. Herr Bogren framställde saken så, som om detta uteslutande skulle vara en fördel för militärerna, och man fick det intrycket, att detta var något, som var tillkommet för befattningshavarnas personliga bästa. Det är väl dock snarare så, att den låga pensionsåldern är en följd av ett statsintresse, som kräver, att arméns och flottans reserver skola kunna bli stora nog. Därigenom åstadkommer man, att de äldre tjänsteinnehavarna ersättas med yngre, och i stället dessa äldre bli att påräkna för mobiliseringen. Det är nog ändock icke någon fördel att vid 50 års ålder nödgas byta levnadsbana. Det kan ju vara en mindre nackdel för en jurist eller någon annan, som haft ett sådant yrke, att det står i närmare kontakt med andra civila befattningar, men för den, som gått i kronans rock och ägnat hela sitt liv åt det militära yrket, är det en ganska tung sak att när han känner sig ännu icke fullt förbrukad få underkasta sig en ganska smärtsam omläggning från en levnadsbana till en helt annan.

Dessutom måste det tagas i betraktande, att dessa militära befattningshavare, som gå vid relativt unga år, dock vid denna tid ha blivit förbrukade fysiskt på ett helt annat sätt än de civila ämbets- och tjänstemän, som sitta i kammarbetet hela sitt liv. Det ligger i sakens natur, att det slitande utarbetet skall inverka på personligheten på ett helt annat sätt än det lugna arbetet i kammaren. Jag tvivlar därför på, att många ämbetsmän skulle vilja taga det

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

villkoret att gå vid 50 år i stället för att sitta kvar med full lön till 67 år.

Sedan frågade herr Bogren, vad dessa pensionerade ha för tjänstgöring. Ja, hade den frågan framställts 1913, så skulle man haft lättare att förstå den, men när vi nu haft mobilisering såsom en färsk erfarenhet, så förvånar det mig, att den frågan kan uppställas. Ty här ha ju stora mängder av gamla, uttjänta officerare och underofficerare varit inkallade till tjänstgöring till rikets försvar, och denna tjänstgöringsskyldighet inskränker sig icke blott till mobilisering och liknande förhållanden, utan omfattar även sådana övningar, som anställas i fred för utrönande av härens krigsberedskap.

Jag får helt ställa mig på utskottets sida och jag kan icke förstå min vän herr Nilssons i Kabbarp yttrande, att det rationella låg på hans sida. Jag har visserligen icke inom de sakkunniga ansett nödigt att reservera mig mot deras uttalande, men om man skall se till den rationella synpunkten, så ligger den väl ändock på utskottets sida.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Vad i debatten förekommit sedan jag hade ordet kan icke föranleda mig till något annat uttalande än det, att hur stor aktning och respekt jag än har för herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, så imponerade det dock icke på mig, att han här nu desavuerade sig och mig och gick på utskottets förslag. Det förstår ju var och en, att herr krigsministern tänker med den allra största välvilja på den mängd av människor, som är honom underordnad, och vill tillgodose deras intressen på det bästa och kraftigaste sätt. Däremot tror jag, att herr finansministern nog skulle betrakta denna sak med helt andra ögon än vad herr krigsministern gjorde.

Jag vidhåller mitt yrkande om avslag på utskottets förslag och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Bogren: Herr talman, blott ett par ord! Herr krigsministern fäste kammarens uppmärksamhet på, att en kapten med mindre än 3 tjänsteår skulle, då han avgår, få 200 kronor högre pension enligt mitt förslag än enligt Kungl. Maj:ts förslag. Ja, det torde väl höra icke till sällsyntheterna utan kanske till omöjligheterna, att en person, som blivit befordrad till kapten, icke står kvar i graden 3 år utan avgår med pension innan 3 år gått efter hans befordran. Men om detta skulle vara så, beror det naturligtvis på, att man använt samma procentuella beräkning på samtliga lönerna. Man kan icke för det fallet göra ett undantag. Att mannen skulle avgå därför att han är oduglig, vill jag verkligen ifrågasätta, ty han har varit i tillfälle att bliva provad i löjtnantsgraderna i så många år, att vederbörande nog veta, huruvida han kan vara kompetent till kompanibefälhavare eller icke. Jag tror aldrig det skall inträffa,

att en person, som befordrats till kapten, avgår innan han har tre tjänsteår. Men det låter säga sig, och jag förstår mycket väl herr statsrådets syn på frågan och jag respekterar den.

*Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)*

Men vad jag icke kan respektera, det är det sätt att utnyttja detta uttryck, som utskottets ärade vice ordförande behagade använda. Han säger, att en beräkningsgrund, som premierar odugligheten och oförmågan, kan man icke gå in för. Det är något djärvt att yttra sig på det sättet. Jag har redan sagt, hur denna beräkningsgrund kommit upp. Den har kommit upp så, att man följer en enhetlig beräkning med samma procentuella beräkning för pensionerna, och då ter sig saken på detta sätt. Men det är, som sagt, ett fall som torde vara enastående. Vi ha ju samma förhöjning för fanjunkarna, om vi vilja gå längre fram. Där sker förhöjningen i de tre första klasserna efter samma procentuella beräkning.

Det var endast detta jag ville säga.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talman gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, 2:o) bifall till den av herr Bogren vid punkten avgivna reservationen samt 3:o) bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 276; och förklarade herr talman sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid av herr Nilsson i Kåbbarp, varför herr talman för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talman nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde likväl herr Bogren votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 9 i bankoutskottets förevarande utlåtande nr 42 antager yrkandet om bifall till Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 276. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den av herr Bogren vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 90 ja mot 44 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöi följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 9 av utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid armén.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 276.

Huvudvoteringen utföll med 60 ja, men 70 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 276.

Punkten 10.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang.
pensions-
förbättring för
viss personal
vid marinen.

Härpå föredrogs *punkten 11*, angående pensionsförbättring för viss personal vid marinen. Därvid yttrade

Herr Kristensson: Herr talman! Som konsekvensen av den föregående voteringen givetvis fordrar, att kammaren också i denna punkt biträder Kungl. Maj:ts förslag, ber jag att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 302.

Punkterna 12 och 13.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 14*, angående årligt understöd åt vaktkonstapeln N. Jonsson Lindgrens änka, anförde

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall be att få yrka ett tillägg till utskottets förslag i denna punkt, nämligen att efter de sista orden »en årlig pension av 240 kronor» måtte inflikas orden »att utgå från och med den 1 januari 1919».

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan med det av herr Kristensson föreslagna tillägget.

Sedan *punkten 15*, angående pension åt vaktkonstapeln A. Karlssons änka, nu föredragits, yttrade:

Herr Kristensson: Herr talman! Jag ber att här få yrka på samma tillägg som i föregående punkt, nämligen att efter utskottets hemställan måtte inflikas orden »att utgå från och med den 1 januari 1919».

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan med det däri av herr Kristensson föreslagna tillägget bifölls av kammaren.

Punkterna 16—32.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

§ 3.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förekommande av en ruinerande ekonomisk kris för jordbruksnäringen vid övergången till normala förhållanden m. m., dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder till vidmakthållande och ytterligare utveckling av det svenska jordbruket efter världskrigets avslutande.

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m

Uti en inom andra kammaren väckt motion, nr 276, hade herrar *Sjöblom* och *Nilsson* i Tånga hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, dels vilka åtgärder borde vidtagas från statsmakternas sida för att jordbruksnäringen måtte undgå en ruinerande ekonomisk kris vid övergången från den nuvarande kristiden till normala förhållanden, dels efter vilka huvudlinjer vårt jordbruk borde bedrivas för framtiden, för att i alla avseenden bäst fylla sitt viktiga ändamål, samt att, i de fall riksdagens medverkan erfordrades, för riksdagen måtte framläggas de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vidare hade herr *Lindman m. fl.* i en likaledes inom andra kammaren avgiven motion, nr 285, yrkat, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta skyndsamt utreda, vilka åtgärder å det tull- och handelspolitiska området eller annorledes kunde anses påkallade och bäst ägnade att vidmakthålla och ytterligare utveckla det svenska jordbruket under de förändrade produktions- och avsättningsförhållanden, som redan nu kunde förutses inträffa efter världskrigets avslutande, samt att riksdagen, i den mån dess medverkan för ändamålet krävdes, måtte så snart som möjligt få sig förelagda erforderliga förslag till sådana åtgärder.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott, till vars behandling ifrågasvarande motioner hänvisats, hemställde, att desamma icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lindman*: Herr talman! Utskottet har, såsom hördes av det nyss upplästa, för sin del ansett, att dessa motioner icke skulle föranleda till någon åtgärd. Nu har åtminstone en av dessa motioner — jag talar endast beträffande den motion, som jag själv varit med

Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruksnäringen
m. m.

(Forts.)

om att underteckna — framkommit, därför att man naturligtvis hyst vissa betänkligheter och vissa bekymmer beträffande den övergångstid till normala förhållanden, som inom den närmaste tiden förestår, samt även beträffande förhållandena i framtiden. Läser man detta utskottets betänkande, finner man, att utskottet delar dessa farhågor. Det säger utskottet tydligt och klart ifrån. — Farhågorna ligga i öppen dag. Det är den stora konkurrensen, man har att motse genom billig spannmål från utlandet, och den är naturligtvis försvårad genom att det svenska jordbruket lider av dyra produktionsförhållanden. — Utskottet delar, som nämnt, denna uppfattning, och jag får säga, att av de utlåtanden, som utskottet inhämtat av olika myndigheter, nämligen kungl. lantbruksstyrelsen, kungl. lantbruksakademien och även av Sveriges allmänna lantbrukssällskap, har jag icke kunnat finna annat än att de givit ett synnerligen starkt stöd åt de åsikter, som äro framhållna i motionerna. Av vissa andra skäl kommer dock utskottet till den slutsatsen, att de icke böra föranleda till någon åtgärd.

Man måste dela denna fråga i två delar, dels vad det gäller själva övergångstiden och dels den närmaste framtiden därefter, då normala förhållanden åter inträtt, som man ju får hoppas kommer att ske. Beträffande övergångstiden framhåller utskottet, att, sedan motionerna avgivits, vissa sakkunniga hava tillsatts för avvecklingen av den statliga regleringen, och att dessa skulle komma med förslag i detta fall. Jag vill icke förneka, att det ju är riktigt, att dessa sakkunniga tillsatts, efter det att motionerna hade avgivits, och jag förmodar också, att det väl är riktigt, att de skola komma med förslag, hur det skall ställa sig under övergångstiden, till dess normala tider åter inträda för jordbruket.

Utskottet säger vidare, att det ju är tillsatt en kommitté för tull- och traktatfrågor, och i den kommitténs uppdrag torde, säger lantbruksstyrelsen, jämväl ingå uppdraget att taga hand om jordbruksförhållandena. Jag lämnar alldeles åsido den synpunkten, att i denna kommitté dock jordbruksintresset måste betecknas som svagt företrätt. Jag säger icke svagt företrätt på det sättet, att de personer, som sitta där från jordbrukarehåll, icke skulle kunna väl fylla sin uppgift, utan svagt därför, att i förhållande till det stora antalet kommittéledamöter antalet jordbruksrepresentanter är jämförelsevis ringa.

Utskottet säger nu, att även detta har blivit gjort: kommittén är ju tillsatt för detta ändamål. Så drar utskottet av tillsättandet av dessa båda kommittéer, dels de avvecklingssakkunniga och dels tullkommitterade, den slutsatsen, att utöver vad Kungl. Maj:t med berörda åtgärder har gjort för att utreda, huru jordbrukets intressen skola skyddas under själva övergångstiden till normala förhållanden, torde intet annat nu behöva göras.

Jag skulle för min del vilja säga, att jag icke riktigt förstår, vad utskottet menar, när det talar om att tullkommittén skall ha hand om frågan rörande jordbrukets ställning under övergångstiden. Det är ju möjligt, att så kommer att bliva fallet, men nog har jag åtminstone uppfattat saken så, att när Kungl. Maj:t tillsatte denna tull-

kommitté, avsåg man, att den skulle taga hand även om frågan, hur det ställer sig i detta avseende, sedan *normala* förhållanden inträtt. Jag skulle sålunda i olikhet med kommittén vilja hänföra denna åtgärd av Kungl. Maj:t icke blott till övergångstiden utan även till den tid, som därefter följer.

För att nu emellertid hålla mig till frågan om övergångstiden, anser sålunda utskottet, att med det nämnda allt skulle vara gjort, som behöver göras, och det är väl att hoppas, att det skall förhålla sig på det sättet.

Övergår man så till att tänka på vilka åtgärder, som blivit vidtagna med hänsyn till framtiden, d. v. s. efter det övergångstiden är passerad, säger utskottet, att även där äro åtgärder vidtagna av Kungl. Maj:t. Den åtgärd, som här åsyftas, består däri, att Kungl. Maj:t uppdragit åt lantbruksstyrelsen att under treårsperioden 1919—21 genom en utredning utföra undersökningar över produktionskostnaderna för viktigare jordbruksprodukter samt över jordbrukets ekonomiska bärighet i allmänhet. Det är sålunda detta, som utskottet åsyftar, när det anser, att allt är gjort, vad som är av nöden. Men lika fullt, mina herrar, talar utskottet om en annan utredning, som utskottet tänker sig skola komma till stånd. Det talas om att utskottet i likhet med lantbruksstyrelsen och lantbruksakademien anser, att med igångsättandet av den ifrågasatta utredning, som motionärerna begära, bör anstå ytterligare någon tid. Här är sålunda fråga om ännu en utredning, som enligt utskottets mening bör åstadkommas, och när man närmare studerar saken finner man, att det är fråga om en större och vidlyftigare sådan med mera omfattande funktion än vad enligt utskottets mening denna av Kungl. Maj:t anbefallda utredning genom lantbruksstyrelsen är avsedd att fylla.

Jag förstår då uppriktigt sagt icke, varför man då skall uppskjuta att skriva till Kungl. Maj:t med begäran om att utredningen ifråga göres *nu*. Om man vill, att densamma överhuvud taget skall göras, om man sålunda är ense om att de utredningar inte äro tillräckliga, som redan äro igångsatta, varför skall man då göra ett ytterligare uppskov härutinnan? Lantbrukssällskapet har också för sin del uttalat sig i den riktning, jag förordar. Det betonar och understryker kraftigt, att en sådan större utredning är önskvärd och bör komma till stånd. Ja, jag kan för min del icke finna annat än att det som lantbrukssällskapet där uttalar visar, att utredningen tydligen är behöfvig, och då bör den också göras. Jag upprepar det: varför får den icke komma till stånd *nu*, och varför är det icke skäl i att, om man har en sådan uppfattning även meddela den till Kungl. Maj:t, alltså säga ifrån, att riksdagen hyser denna åsikt.

Detta är, herr vice talman, de synpunkter, som jag anlägger på saken, och de synpunkterna kan jag icke säga mig ha kommit ifrån genom att läsa utskottsbetänkandet.

Jag ber sålunda, herr vice talman, att få yrka bifall till det skrifvelseförslag, om vilket jag och åtskilliga andra här i motionen nr 285 hemställt.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit led-

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m.
(Forts.)

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m.

(Forts.)

ningen av kammarens förhandlingar. instämde herrar *Andersson* i Knäppinge och *Olsson* i Berg.

Herr *Carlström*: Herr talman, mina herrar! Det har under året framkommit motioner ifrån representanter för de olika partierna här i riksdagen, vilka gått ungefär i samma riktning som de här förevarande.

Jag för min del har ju väckt en motion, som även den vidrör dessa frågor, och vilken förut behandlats av jordbruksutskottet men där avslagits. Jag var inte närvarande i kammaren, då frågan var före, och jag skulle i alla händelser icke ha uppträtt emot utskottet, vad beträffar de två första punkter, som utredningen här skulle gälla, nämligen rörande de åtgärder, som borde vidtagas under avvecklingstiden, såsom jag kallar det, och rörande de *ekonomiska* frågor, varom jag ville ha fram en undersökning, enär jordbruksutskottet avstyrkt av samma skäl som vi här hänvisa till i detta betänkande.

Herr *Lindman* har nu framhållit som sin tanke, att utskottet icke bort komma till det resultat som det gjort, därför att ett av de intyg, som bifogats utskottsbetänkandet, pekar i den riktning att en utredning borde komma till stånd. Jag vill häremot först och främst säga det, att vad nu gäller frågan om själva övergångstiden från kristiden till normala förhållanden och rörande vilken motionen yrkar, att en utredning skulle igångsättas, har ju Kungl. Maj:t den 11 februari 1919 tillkallat särskilda sakkunniga med uppgift att »skyndsamt verkställa utredning samt avgiva förslag angående avvecklingen av den statliga spannmålsregleringen och därmed sammanhängande förhållanden samt föreslå åtgärder för den sunda utvecklingen av livsmedelshandeln efter kristiden, avseende ett närmande mellan producenter och konsumenter av livsmedel i syfte att åstadkomma bättre avsättningsförhållanden och tillförsel». I det offentliga statsrådsprotokollet framhålles, »att vid den ifrågavarande utredningen måste tagas hänsyn till jordbrukets ställning och följderna för dettas vidkommande av en oförmedlad och hastig övergång till ett tillstånd där den fria konkurrensen och världsmarknadens priser bliva ensamt bestämmande. Spörsmålet, huruvida särskilda övergångsåtgärder vore av nöden för att förebygga eller mildra sådana alltför skadliga verkningar måste ingående undersökas. Vidare borde landets självförsörjningsförmåga i största möjliga utsträckning framstå som ett viktigt önskemål.» Alltså har Kungl. Maj:t, sedan motionerna ifråga blivit väckta, tillsatt denna kommitté. Herr *Lindman* synes ha misstagit sig i det avseendet, att han påstod, att vi icke avsett just denna utredning utan att vi talat om den kommitté, som jag skulle vilja kalla tullkommissionen. Detta har icke varit fallet, utan då vi nämde, att Kungl. Maj:t tillsatt en utredning om förhållandena under övergångstiden, syftade vi naturligtvis huvudsakligen på den kommitté som jag nyss här relaterade.

Vad sedan beträffar de krav, som framstälts i herr *Lindmans* m. fl. motion angående åtgärder på det tull- och handelspolitiska området, är ju en annan kommitté tillsatt av Kungl. Maj:t den 31 ja-

nuari 1919, och naturligtvis kommer denna kommitté att utreda dessa förhållanden. Under sådana omständigheter har utskottet icke ansett det nödigt att ånyo påminna Kungl. Maj:t om att Kungl. Maj:t borde vidtaga åtgärder i här berörda avseende.

Så komma vi till det tredje yrkandet, som huvudsakligen framställts i herrar Nilssons i Tunga och Sjöbloms motion nämligen om att få fram riktlinjer för jordbrukets utveckling i framtiden. Det är väl egentligen detta yrkande, som de olika vid utskottsbetänkandet fogade uttalandena syssla med. Det är dock att märka, att samtliga dessa uttalanden, åtminstone tre av dem — folkhushållningskommissionen har nämligen icke yttrat sig i detta avseende — ha, samtidigt med att de i likhet med utskottet ansett att en utredning i sinom tid bör komma till stånd, dock varit av den åsikten, att tiden lämpligen icke nu vore inne för denna utredning. Till och med Sveriges allmänna lantbrukssällskap, som annars yrkar på att utskottet skulle föreslå en utredning, har uttalat sig på följande sätt:

»Beträffande de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för att trygga jordbrukets utveckling i framtiden, äro förhållandena i de länder, som bestämma världsmarknadens läge, så ovisa, att en utredning, som vid nuvarande tidpunkt skulle företagas angående riktlinjerna för statens understödjande av jordbruket, näppeligen skulle kunna lämna någorlunda tillförlitligt resultat. Att en dylik utredning dock bör komma till stånd, så snart den handelspolitiska utvecklingen i de ledande staterna kan överblickas, ligger i öppen dag.» Det är för mig svårt att förstå, hur man med denna motivering kan komma till det resultat att vi *nu* skulle begära en utredning.

Det är alltså detta skäl, som varit för utskottet bestämmande, det skälet sålunda, att Kungl. Maj:t, sedan motionärerna framställt sina önskemål, har tillsatt dessa kommittéer för att utreda de förhållanden, som här beröras. Utskottet har icke ansett sig kunna komma med en begäran om att få en ytterligare kommitté tillsatt för utredning om jordbrukets framtida riktlinjer nu, så länge klarhet saknas på detta område och innan man kan bilda sig några omdömen i dessa frågor. Det är, säger jag, på denna grund utskottet kommit till resultatet att avstyrka ifrågavarande motioner.

Annars torde det icke vara tal om, att icke så väl jag som övriga medlemmar av utskottet gärna se, att en utredning kommer till stånd, när tiden för densamma är så att säga mogen.

Jag ber, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman, mina herrar! Jag har, sedan det blivit debatt rörande dessa frågor, begärt ordet närmast i anledning av det yttrande, som står på sidan 3 i utskotts-
betänkandet andra stycket näst sista raden. Där säges det på tal om den tillsatta tull- och traktatkommittén, att den skall »verkställa en allsidig utredning av det gällande tullsystemets verkningar och i samband därmed av spörsmål rörande Sveriges traktatpolitik. I

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringsm. m.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruksnäringen
m. m.
(Forts.)

denna kommittés uppdrag torde jämväl ingå att *tillgodose* det svenska jordbrukets intressen.»

När det här är fråga om ett enhälligt utskottsbetänkande och man alltså icke vet vilken mening som inlägges i detta uttalande, har jag härmed ansett mig böra passa på tillfället att säga ifrån, att *om* man däri inlägger den meningen, att de nuvarande tullarna skola *höjas eller ens bibehållas*, då måste jag på förhand reservera mig. Det svenska jordbruket har verkligen *tillgodosetts* så pass kraftigt på konsumenternas bekostnad nu under kristiden, att det kan vara tillräckligt. Jag behöver endast peka på en sak: när man har en sådan fråga som den föreliggande uppe till behandling i utskottet, remitterar man densamma för yttrande till icke mindre än tre protektionistiska godsägareinstitutioner, lantbruksstyrelsen, lantbruksakademien och Sveriges allmänna lantbrukssällskap. Hur skulle det vara, om herrarna ville remittera den till Sveriges arbetare för det första, Sveriges arbetares hustrur för det andra och Sveriges arbetares barn för det tredje. Här drives verkligen en fullkomligt vidskeplig kult med de här »jordbrukssakkunniga». Räcker det inte, om å jordbrukarnas vägnar de nså beprövade herr Flach får säga sin mening, då han ju har en sådan förmåga att driva sin vilja igenom. Icke en enda konsumentorganisation har man frågat: vad säger ni om det här? Jag får dock säga eder, mina herrar, att vi måste en gång börja tala allvar med varandra i dessa ting.

Jag satt i går, när jag inte hade annat för mig, och tittade på »Times» här uppe i klubbbrummen. Jag fann då vid en jämförelse mellan våra mjölkpris och de engelska mjölkprisen förra sommaren att knappast en enda plats i England hade högre pris än 29 1/2 öre per liter, och t. o. m. 26—27 öre förekommo. Herrarna kunna själva räkna ut hur billig mjölken är, då jag nämner, att man för en shilling och 4 pence eller på sin höjd en shilling och 6 pence kan köpa 4 1/2 liter. Här i vårt land begäres nu på sina håll 60 till 70 öre per liter för mjölken.

En, som det synes mig, nära till hands liggande angelägenhet är att man börjar dryfta den politiska anständigheten i landet och icke endast hänger sig åt att yttermera tillgodose dem, som grundligt skott sig under dyrtiden och därtill så att säga undandragit sig minst hälften av de skatter de rättvisligen bort betala. Medan arbetare och tjänstemän och industriens män plockats in på bara benen, hålla sig andra stora folkgrupper borta från sin rättmätiga skattebetalning: de vilja icke vara med att bära sin andel av bördorna.

Jag har här en tabell framför mig — den är tagen ur folkushållningskommissionens tidning för den 12 februari 1919, införd sida 3 i densamma. Den innehåller uppgift å *de kortransonerade brödsäds mängderna* under konsumtionsåret ¹⁹/₁₁ 1917—¹⁷/₁₁ 1918. Jag finner då att i Stockholms stad ransonerats en kvantitet av 29,379 ton. Om jag nu frågar mig: hur mycket kostar med det pris, som här gäller, nämligen 39 kr. per 100 kg., den nämnda mängden brödsäd Stockholms arbetare *mera* än vad samma mängd kostar

Köpenhamns arbetare efter de pris, som Danmarks landboföreningar själva begärt: 26 kr. per 100 kg. Förhållandet blir det, att *Stockholms arbetare få betala 3,819,000 kr. mera än de fått betala i Köpenhamn för samma brödsädmängd.* För Stockholms län blir motsvarande siffra kr. 1,729,000, för Uppsala län 667,000, för Södermanlands län 1,151,000, för Östergötlands län 1,864,000, för Jönköpings län 1 $\frac{1}{2}$ miljon, för Kronobergs län 886,000 (märk väl, allt detta bara till de kortransonerade under ett hungerår och sålunda med hänsyn tagen endast till de små ransonerna utdelade genom folkhushållningskommissionens försorg), för Kalmar län 1,315,000, för Gottlands län 120,000, för Blekinge län 950,000, för Kristianstads län 1,172,000, för Malmöhus län 3,446,000, för Hallands län 751,000, för Göteborgs stad 2,489,000, för Göteborgs och Bohus län 1,007,000, för Älvsborgs län 1,788,000, för Skaraborgs län 1,010,000, för Värmlands län 1 $\frac{1}{2}$ miljon, något över, för Örebro län nära 1 $\frac{1}{2}$ miljon, för Västmanlands län 1,044,000, för Kopparbergs län 2 miljoner, för Gävleborgs län 2,356,000, för Västernorrlands län 2,136,000, för Jämtlands län 1,150,000, för Västerbottens län 1,389,000 och för Norrbottens län 1,750,000, tillsammans sålunda 40,501,000 kronor.

Om jag nu åter ser på de spannumålspris, som Sveriges jordbrukare haft under kristiden, *jämförda med världsmarknadens sista notering före världskrigets utbrott*, inställer sig följande bild. Observera, att de siffror jag nyss uppläst grunda sig på *skillnaden mellan de svenska och danska priserna på spannmål*, vilken skillnad utgör 13 kr. per deciton. Den siffra jag nu skall lämna ådagalägger *skillnaden mellan det pris, som gällde på världsmarknaden enligt sista noteringen före kriget, och det pris, som nu tillämpas här i Sverige.* Enligt nämnda notering var priset 94 cents per bushel på New Yorks börs, vilket motsvarar kr. 12:87 per 100 kg. Skillnaden mellan vårt minimipris och det som tillämpades enligt denna sista notering blir icke mindre än 26:13 kr. per 100 kg. (*det är, som nämnt, 13 öre mer per 100 kg. än Danmarks landboförening har begärt i ett för allt för deras till danska staten lämnade spannmål*). Räkna jag med denna extra förhöjning, som Sveriges jordbrukare erhållit för vete och råg, kommer man till det resultat, att det åtnjutna tullskyddet i verkligheten är fördubblat mot den siffra jag nyss anförde eller 40 miljoner och utgör inalles 81,950,000 kr., allt detta avseende endast de små hungerransonerna i vårt land under det sista konsumtionsåret. Det är dock att märka, att dessa beräkningar äro gjorda *under förutsättning, att samtliga kvantiteter vore köpta här i landet.* Då en del införts utifrån, har icke hela beloppet kommit landets jordbrukare till godo, men det är ganska lätt att med hjälp av folkhushållningskommissionens papper och siffror göra undersökning härom. Jag hoppas, att den nuvarande regeringen vidtager åtgärder för att tillvarataga och bearbeta det stora och rika material, som finnes hos kommissionerna i detta avseende.

När man har en prissättning, vilken sålunda under ett hunger-

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m. (Forts.)

Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruksnäringen
m. m.

(Forts.)

ransonerat är och, märk väl, endast i fråga om *kortransonerade* verkat därhän, att den inbragt 81 miljoner kronor, är det klart, att jordbrukarna genom den grund ha lyftat en oerhörd beskattning av sina medmänniskor under en nödtid. Och detta bara för råg och vete! Sedan kommer mjölken, potatisen och allt det övriga. Det är givet att med utgångspunkt från dessa priser ett väldigt jordjobberi måste utveckla sig: gårdarna ha också under kristiden gått hand i hand. Denna kammare liksom den första är heller icke alldeles fri ifrån medlemmar, som äro spekulationsintresserade, och man vill här icke vara med om att göra något allvarligt, att ingripa med hårdhandskarna mot detta jobberi med jordbruk. Och dock vore intet lättare än att, när en gård säljes, genom en nämnd få utrönt, vad gårdens verkliga, genom arbetet ökade värde är, och hur stor den på annan väg åstadkomna värdestegringen är, vilken senare oavkortad bör höra kommunen till. Förföre man så, att man påförde vederbörande kommun hela denna värdestegring, som uppstått efter den senaste försäljningen av gården i fråga i den mån denna stegring icke kan anses motsvara säljarens på gården nedlagda arbete, då skulle man stävja jobberiet. Men detta vilja herrarna icke vara med om, ty man vill absolut ha oreda, för att kunna fiska i detta grumliga vatten och skaffa sig orättmätig inkomst.

Nu begär man varken mer eller mindre än att Sveriges arbetare på sina axlar genom tullar skola övertaga hypoteken å de uppjobbade gårdarna. Det finner jag vara ganska ogenerat. Om det är någon mening med Lists idéer om s. k. uppfostringstull, så skulle det väl vara, att uppfostringstullen så småningom skulle göra sig själv överflödig. Annars är det ju bedrägeri. Nu har det svenska jordbruket dock haft uppfostringstullar tillräckligt länge för att man skulle fått vingarna att växa, nu borde man kunna för framtiden hjälpa sig fram med sitt eget arbete. När skall detta ske, om icke när man erhållit 200 %, ja rent av 250 % nära nog, i tillökning på det pris som gällde enligt sista noteringen före världskriget?

Jag vill därför, som sagt, herr talman, inlägga en allvarlig protest emot en sådan tolkning av detta utskottsbetänkande, vilken jag vänt mig rot. Jag för min del, och jag hoppas även de, som komma från arbetarehåll, skola icke vara villiga att ytterligare skatllägga det svenska folket till förmån för en grupp medborgare, som haft tillfälle att erhålla så grundliga fördelar på allmän bekostnad under den stora nöden och villervallan.

Herr *Fast* instämde häruti.

Herr *Lindman*: Herr talman! De ord, som yttrades av den siste talaren, skulle kunna ge mig anledning att säga mycket och mycket. Det är visserligen egentligen inte min affär att försvara utskottet i denna sak, men då jag begärt ordet, skulle jag dock vilja säga ett och annat till svar på herr *Månssons* uttalanden.

Jag kan inte finna annat än att herr *Månsson* gör sig skyldig

till vad man kalla en ofantlig överdrift. Eller kanske förhållandet rättare är det, att han ser saken så förfärligt ensidigt. Han talar t. ex. i början av sitt anförande om att mjölkprisen i England äro 29 $\frac{1}{2}$ öre per liter — så tror jag han sade — under det prisen i Stockholm, eller kanske det var Gävle han nämnde, äro 65—70 öre, och att de sålunda äro väsentligt högre i Sverige än annorstädes. Men icke ett ord nämner herr Månsson om vad det *kostar* att producera mjölk i England och vad det *kostar* att göra det i Sverige. Icke ett ord om vad prisen t. ex. på fodermedel äro i England och vilken tillgång som där finnes på denna vara. Och dock borde han veta, att Sverige har mycket ont om fodermedel för närvarande, medan man sannolikt kan utgå ifrån, att England har god tillgång därpå och att t. o. m. gynnsamma priser råda här. Vidare säges icke ett ord om hur det ställer sig med priset på gödningsmedel i de båda länderna. Herr Månsson har väl dock reda på hur saken ligger i detta avseende i vårt land, då ju saken varit före här i riksdagen. Säkert torde vara, att herr Månsson med sitt stora intresse för dessa frågor känner till, hurudana förhållandena äro, och vi ha ju i denna kammare debatterat priserna på gödningsämnen och funnit, att de äro odrägligt höga här i Sverige, medan naturligtvis icke samma svårigheter på något vis kunna göra sig gällande i England.

Under sådana förhållanden blir, menar jag, den jämförelse, som herr Månsson drager upp, fullkomligt ensidig och omöjlig att hysa någon tillit till. Ingen av oss kan här utan vidare bedöma dess värde, ty vi äga icke förutsättningar därför, vi känna icke till de faktorer, på vilka man måste grunda sitt omdöme, och herr Månsson har sannerligen icke lagt fram dem för oss: den sidan av saken talade han inte ens om.

Sedan ordade herr Månsson om de stora penningssummor, som de kortransonerade här i Sverige måste betala ut för *mycket*, om man jämför ställningen här och i Danmark, tror jag det var. Han räknade upp siffror i detta avseende för de olika länen: en miljon för ett län, en och en halv miljon för ett annat o. s. v. och på det viset kom han till en sammanlagd summa av fyrtio miljoner kronor. Det är naturligtvis ett ofantligt högt belopp detta, men har herr Månsson givit oss någon förklaring, huruvida det inte möjligen finns någon rimlig anledning till detta sakförhållande, huruvida det icke möjligen är befogat, att spannmålsprisen äro högre i Sverige än i Danmark. Har inte Danmark haft gynnsammare ställning beträffande fodermedel och gödningsämnen, om vilka jag nyss talade, och beträffande andra för jordbruket viktiga förnödenheter? En jämförelse i denna riktning saknas i herr Månssons anförande, och dock måste den finnas för att man skall kunna bilda sig ett omdöme om de stora siffror, som herr Månsson läste upp.

De minimipris, som för närvarande gälla här i Sverige, äro byggda på en utredning av sakkunnigt folk å detta område, och man måste väl antaga, att de äro riktiga. Åtminstone har jag icke funnit någon som fört motbevisning om att de icke skulle vara det. Och

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruknäringen
m. m.

(Forts.)

så länge icke detta är fallet, måste man enligt min tanke utgå ifrån att det hela är som sig bör. Därmed menar jag, falla alla herr Månssons stora siffror till marken; de bevisa ingenting, de tala icke för herr Månssons sak.

Själv erkänner herr Månsson, att i den stora summan — jag vill minnas han uppgav 81 miljoner, som skulle vara skillnaden mellan å ena sidan nuvarande minimipris i Sverige och å den andra sista noteringen före kriget å New Yorks börs — ingå även den importerade spannmålen. När herr Månsson alltså kommer med siffror, om vilka han själv nämner, att de omfatta all spannmål, såväl den importerade som den inom landet producerade, borde man icke lägga lantmännen till last det som han dock genom dessa siffror ville bevisa, nämligen att dessa lantmän ha på sin säd tjänat in så oerhörda penningsummor, som enligt herr Månssons uppfattning är fallet. Man borde ha rätt att fordra, att man finge på förhand klarlagt, hur mycket från dessa siffror bör avräknas på den grund, att de hänföra sig till importerad spannmål, och vad över huvud dessa priser betyda i jämförelse med varandra.

Slutligen säger herr Månsson, att vad man vill, det är att skapa oreda. Nej, i varje fall icke jag med min motion, ty jag begärde i denna, att det skulle skapas reda i saken, att det skulle göras en utredning; det är detta jag påyrkat, fastän utskottet icke velat vara med därom.

Till sist vill jag vända mig mot ledamotens av utskottet, herr Carlströms, uttalande, att jag skulle ha gjort mig skyldig till någon missägning, då jag påstod, att vad utskottet yttrade om förhållandena under övergångstiden icke hade något att göra med den tillsatta tullkommissionen. Herr Carlström kunde dock läsa utskotts-betänkandet: då skulle han finna, att det icke står på det viset i detta, varför hans anmärkning ej håller streck. Utskottet säger, att sedan avvecklingskommittén och tullkommittén ha tillsatts behöver icke beträffande övergångstiden någon vidare utredning göras. Man måste hänföra detta utskottets yttrande till både avvecklingssakku-niga och tullkommitterade; därom finnes icke något tvivel, om man läser som det står i betänkandet.

Vidare vill jag gent emot herr Carlströms anförande också in-vända, att lantbrukssällskapet dock uti sitt slutliga yttrande förelagit och hemställt, att riksdagen skulle ingå med en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära utredning, dels angående de åtgärder, som må kunna anses påkallade för att vidmakthålla jordbruket under övergångstiden från den nuvarande kristiden till normala förhållanden, »i den mån», säger lantbrukssällskapet, »detta icke kan anses ligga inom uppdraget för de rörande spannmålsregleringens avveckling tillkallade sakkunniga», dels »angående de riktlinjer, enligt vilka vårt jordbruks framtida utveckling bör gå, och de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för att främja jordbrukets utveckling efter dessa riktlinjer». Lantbrukssällskapets slutliga yttrande är, som sagt, att man anser det tillrådigt att göra en sådan utredning.

Jag återkommer nu till vad utskottet i slutet av sitt utlåtande säger om den andra sidan av saken, utredningen om förhållandena för framtiden. Det kan ju icke förnekas, att utskottet medgivit, att en utredning i den delen bör komma till stånd: utskottet säger ju tydligt och klart att en sådan bör ske, endast den icke sker *nu*. Det gör gällande, att man skall vänta härvidlag. Då skulle jag vilja fråga utskottet: hur länge måste vi vänta? Utskottet har nämnt, att både motionärerna och ämbetsverken ha sina ögon riktade på denna sak, och att densamma därför mycket väl kunde tagas upp igen vid något lämpligare tillfälle. Jag upprepar dock: när skall detta ske? Jo, säger utskottet, sedan de avvecklingsakkunniga avgivit sitt yttrande, sedan vi fått litet mera klarhet i alltsammans och sedan den åt lantbruksstyrelsen lämnade utredningen blivit fullgjord. Märk väl, att lantbruksstyrelsen själv säger, att utredningen skall göras under åren 1919—1921! Alltså skall man enligt utskottets uppfattning vänta, till dess man fått det utlåtande, som är byggt på en utredning, gjord under åren 1919, 1920 och 1921, vilket utlåtande väl tidigast kan föreligga 1922 eller 1923. Dit vill sålunda utskottet leda herrarna! Man skall icke göra någonting alls i denna fråga utan man skall sitta och vänta ännu så länge. Detta kan jag för min del, herr talman, icke finna vara riktigt. Jag anser, att om man hyser den åsikt, som utskottet har, nämligen att en sådan utredning likväl skall komma till stånd, då bör man också skriva till Kungl. Maj:t nu omedelbart och begära, att detta också skall bli fallet. Sedan får Kungl. Maj:t igångsätta utredningen, när Kungl. Maj:t anser, att tidpunkten därför är kommen.

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m.
(Forts.)

Herr H e d l u n d i Östersund: Herr talman! Jag vill för min del till motionärerna framföra mitt tack för att de framlagt sina motioner, ty därigenom hava de ju visat ett synnerligt stort intresse för jordbruket. Inom utskottet har det ock varit en allmän mening, att vad som i dessa motioner framlagts, varit synnerligen behjärtansvärt. Samtliga ha vi inom utskottet varit livligt besjälade av önskan att komma till något resultat. Vi ha också sökt att från de mest sakkunniga håll på jordbruksområdet inhämta utlåtanden i denna fråga. *Lantbruksstyrelsen* säger emellertid bestämt och tydligt ifrån, att den anser, att med en ytterligare utredning utöver den redan igångsatta bör tillsvidare anstå. Vidare säger *lantbruksakademien*, att en sådan utredning, som man nu möjligen skulle åstadkomma, skulle bli tämligen oviss med hänsyn till det resultat, dit den möjligen kunde leda. Man kan ännu icke tillräckligt noga överblicka de denna sak påverkande omständigheterna, vilka man ju dock måste ha klart för sig för att verkligen kunna framlägga något bestämt förslag. I lantbrukssällskapets utlåtande säges det också bestämt, att vid nuvarande tidpunkt det näppeligen är möjligt att ernå ett fullt tillförlitligt resultat. När sålunda samtliga de korporationer och myndigheter, som ha yttrat sig, klart och bestämt sagt ifrån, att förhållandena på det handelspolitiska området och för övrigt åtskilliga

Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruksnäringen
m. m.

(Forts.)

andra påpekade omständigheter för närvarande äro ovissa, är det tämligen tydligt, att utskottet, även om det hyste de allra största sympatier för tanken på att en sådan utredning snarast möjligt skulle komma till stånd, nu icke kunde tillstyrka motionen. Motionerna hade givetvis också blivit helt annorlunda lagda, om de av Kungl. Maj:t efter motionernas avgivande tillsatta kommittéerna redan förut funnits. Det är ingalunda utskottets mening, åtminstone icke min, att man skall vänta så länge med den noggranna ytterligare utredning, som utskottet ifrågasatt böra äga rum, att den utredning, som av kungl. lantbruksstyrelsen är igångsatt till följd av en riksdagens skrivelse av den 25 april 1917, hinner bli färdig. Jag tror nog, att skall man komma till ett verkligt resultat i dessa frågor, är det absolut nödvändigt att få en dylik fullständig och noggrann utredning angående jordbruksförhållanden till stånd. Därförutom kan man icke åstadkomma ett verkligt dugande förslag, som kan leda till att föra jordbruket framåt så, som motionärerna önska.

Herr Månsson säger, att vi ha så att säga haft ett raseri att inhämta utlåtanden från producenter, och han klagar över, att vi icke inhämtat utlåtanden från *konsumenthäll*. Han tycker det kunde vara nog att remittera frågan till lantbruksstyrelsen. Ja, vi ha ju också frågat lantbruksstyrelsen till råds, och den har sagt bestämt ifrån, att 1919 års tull- och traktatkommitté torde komma ingå på vissa saker, som åtminstone tangera jordbruksintresset.

Vi ha sålunda icke alls uttalat oss, vare sig i det ena eller andra avseendet om hur man skall skydda jordbruket för den kommande tiden, eventuellt genom tullar eller dylikt: den frågan ha vi inte alls gått in på, den har icke hört till vår uppgift, vi ha icke tagit ställning till det spörsmålet.

Detta är vad utskottet sålunda för sin del ansett sig böra säga i denna sak, och vi ha så tydligt och klart som möjligt, det tycker jag vi ha visat, uttalat, att vi omfatta motionerna med det största intresse. Men på grund av de omständigheter, som de hörda korporationerna och myndigheterna framhållit, ha vi icke för närvarande ansett det lämpligt att föra fram spörsmålet om en mer ingående utredning än den som redan är igångsatt.

Sedan skall jag alls icke ingå på någon polemik mot de yttranden herr Månsson fölt, ehuru det annars skulle vara mycket att säga härom. Vad han anförde hörde ju egentligen icke till frågan och det torde vara olämpligt att nu denna sena timme börja diskutera något som kan väcka split och strid. Det blir ju tillfälle att senare avhandla detta spörsmål, då den frågan kommer till tals, som herr Månsson vidrörde.

Jag skall sålunda be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Månsson i Hagaström: Jag ville bara säga, att när man fruktar för vådorna av de sjunkande priserna på spannmålsmarkna-

den, kan man erinra sig, att tvärtemot påståendena om befintligt överflöd på spannmål, det är tal om att t. o. m. Amerika ånyo skall ransonera denna vara. Ser man efter, hur hög notering å veke är på New Yorksbörsen, finner man att den i går var 237 $\frac{1}{2}$ cents per bushel mot 94 cents sista noteringen före världskrigets utgång. 237 cents, vad blir det i svenskt mynt? Jo, 32 kronor och 54 öre per 100 kg., vartill ju sedan komma omkostnader för de höga frakterna o. s. v. Jag tror herrarna inte behöva vara rädda för att vårt folk kommer att dö av fetma och välmåga på grund av den billiga spannmålen i Amerika och på världsmarknaden överhuvud.

Herr Lindman säger, att sakkunnigeberäkningar ligga till grund för minimipriset. Jag har icke haft tillfälle att granska dem. Jag är icke tillräckligt jordbrukskunnig för att kunna göra detta, och jag har därför endast måst stödja mig på hur andra länder ha inrättat sig på jordbruksområdet. Men sakkunskapen, den officiella sakkunskapen, den ha vi prövat här så många gånger, att den kunna vi utan till. Hade de sakkunniga fått hållas här i landet, skulle det icke här varit sten på sten kvar för de närmaste femtio åren framåt. Den »sakkunskap», som ledes med klassegoismens nosgrimma, vill jag icke ge mycket för. Skall det vara en sakkunskap, skall det vara en förutsättningslös, som går sin egen väg i frihet. Jag förmodar, att Danmarks minimi- och maximipris också vila på beräkning av sakkunniga och tror, att de danska landbohögskolornas folk och de danska landboföreningarnas förtroendemän äro minst sagt lika sakkunniga som de svenska jordbrukarnas förtroendemän. Och när man där kommit ned till en siffra av 26 kronor för 100 kg. måste man undra över, hur det kan komma sig, att siffran i Skåne är 39 till 41 kronor och att det ändå skall vara så gott som en uppoffring, att bönderna överhuvud taget skola vara tvungna sälja för det priset. Det behöves nog, att de sakkunnigas beräkningar synas i sömmarna. Nu kunna de likaväl vara diktade på fri hand som ett poem. Här är ju ingen som kontrollerar dem, ingen som ser efter vad deras innehåll är: man slukar dem råa och bygger hela landets näringspolitik på dem. På tal om de dyra gödningsämnen har det väl också i Danmark varit ont om gödningsämnen; Danmark har faktiskt vid somliga tillfällen under de senaste åren varit i ännu värre knipa än vi på vissa områden, särskilt i fråga om kol och olja och en del andra hjälpmedel.

Så kommer en sak till, och den skall ni inte glömma, ty jag glömmer den inte, och det är, att från år 1888 till nu har den ständiga tonen i agitationen för höga tullar, som det svenska folket betalt, varit, att när nödens dag komme och andra icke skulle äga någon mat att tillgå, då skulle vi ha rikligt därav till skapliga priser, åtminstone jämförelsevis billiga. Nu stå vi nästan med jordens dyraste priser, dyrare under kriget till och med än det belägrade Ungern, Österrike och Tyskland. Så har det tullöftet infriats, liksom alla de övriga.

Det ligger naturligtvis stor sanning i vad herr Lindman påpekade, att man i England kan hålla priserna billigare, därför att fo-

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m.
(Forts.)

Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruksnäringen
m. m.

(Forts.)

dermedlen kosta mindre och därför att havet ligger fritt. Vi må dock tänka på, att det lilla vi ha fått infört till Sverige, dock har införts under *en viss garanti*, åtminstone något så när betryggande, under det att vad som till England överförts över haven har sökts som ett villebråd av havet korsande U-båtar. Och om man beräknar de kostnader, som gått åt för allt det, som är sänkt av vad man velat införa till England, torde det vara nog så betydande. Det är klart, att man får taga hänsyn till de prisstegringar, som skett å gödningsämnen och annat. Men de stegrade kostnaderna i detta avseende motsvara på inga håll när den ofantliga utplundring av Sveriges folk, som genom dessa minimipriser ägt rum och genom de höga priserna på andra jordbruksprodukter. För att nu herrarna icke skola missförstå de siffror, jag nyss anförde — jag har hört dem missförstås — skall jag be att än en gång få poängtera vad de innehöllo.

De fyrtio miljonerna utgjorde skillnaden mellan de danska och svenska minimiprisen å brödsäd med hänsyn tagen till de i Sverige i fjol kortransonerade. De åttioen miljonerna angävo efter min mening det verkliga »tullskydd», som man här i Sverige åtnjutit det senaste ransoneringsåret, och de framkommo efter en jämförelse mellan de nuvarande minimipriserna på brödsäd och dem som gällde enligt den sista noteringen på New Yorksbörsen före kriget.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Då jag instämde uti det anförande som herr Lindman höll för en stund sedan, väntade jag mig icke att man skulle så här på rak arm få fullständigt bevis för riktigheten av vad vi motionärer, sakkunniga i de ämbetsverk och de korporationer som ha uttalat sig till utskottet sagt, om att en verklig utredning i detta avseende behövdes, som vi verkligen fått. Herr Fabian Månsson har emellertid så tydligt visat, att om det skulle vara så förhållandet, att i vårt land funnes många, som verkligen ha en sådan uppfattning om vårt lands jordbruk som han har, så skulle det alldeles säkert vara nödvändigt, att vi få en utredning snarast möjligt. Jag tror för min del, att det stora flertalet av vårt folk verkligen vill, att det skall finnas jordbrukare i landet, men med herr Månssons resonemang förstår var och en, som åtminstone något så när vet hur landet ser ut, att det är omöjligt att få något jordbruk, om man skulle sätta tro till det resonemanget. Jag tar det för min del icke på allvar. Jag vill emellertid till såväl nämnda korporationer och myndigheter som till utskottet framföra ett tack för att deras uttalande dock bestämt går i den riktningen, att en utredning är nödvändig, och det är bara det, som är lite besynnerligt från vår, motionärernas, synpunkt att se, att utskottet verkligen kunde sluta som det gjorde, ty det är ju fullt ense med oss om, att utredning måste komma till stånd. Men varför kunde riksdagen då icke sagt detta till Kungl. Maj:t, att vi vilja ha en utredning. Kungl. Maj:t skulle då haft i sin hand att göra det, när det är lämpligt, och göra det fortast möjligt. Jag tror, det är riksdagens vilja, att denna utredning skall ske, och jag har ej kunnat finna annat, än

att under hela kristiden svenska folket verkligen varit intresserat för, att jordbruket skall kunna bära sig.

Att utgå ifrån sådana synpunkter och sådana fakta, som herr Fabian Månsson har framlagt, kan naturligtvis icke betraktas som en verkligt saklig diskussion. Därför skall man i detta fall icke ge sig in på själva frågorna nu, och jag vill icke heller göra det. Det är, som en föregående talare sade, nödvändigt, att vi få fram verkliga fakta, ty även jordbruket och dess idkare måste ha det så, att de kunna existera på ett människovärdigt sätt, och för att detta skall kunna ske behöves denna utredning, som säkerligen skulle visa att det svenska jordbruket måste skyddas för framtiden, så att det kan existera. Det är med anledning därav, som jag får instämma med herr Lindmans yrkande om bifall till motionen, sådan som vi underskrivit densamma.

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen m. m.

(Forts.)

Herr Osberg: Herr talman! Jag hade icke tänkt att gå upp i denna debatt, men sedan herr Fabian Månsson på ett sådant oanständigt sätt yttrade sig här, kunde jag icke göra annat än begära ordet. Jag vill bara säga, att herr Fabian Månsson, när han vill göra sig till tolk för alla möjliga tillställningar, han också borde närmare ta reda på huru det står till med de saker, som han berör, t. ex. mjölkfrågan. Huru förhåller det sig med betesgången i England? När han nu talar om priset på mjölk, så nämner han icke, att de hade 8 månaders betesgång för sina djur, under det att vi ha 4 här i Sverige. Alla sådana detaljer glömmes herr Fabian Månsson, när han bara bråkar med sina siffror. Han till och med erkänner, att i Amerika är vetet också dyrt och räknar med vetet efter New York-priset, som om hitfrakten på detsamma icke funnes.

Det är synd att herr Fabian Månsson är så pass till åren kommen. Hade han icke varit det, så skulle jag ha vidtalat mina kamrater, att vi skaffade honom ett jordbruk på landet. Där skulle han få sitta under några år under de bästa och gynnsammaste förhållanden. Nu är han tyvärr för gammal att kunna reda sig. I annat fall skulle jag verkligen ha velat låta honom göra ett försök och så låta honom komma tillbaka om 5 år och tala om jordbrukets företräden. Här har talats om jordbrukets företräden framför andra näringar, och det är säkerligen många av jordbrukarna som haft det bra under kristiden. Herr Fabian Månsson får väl ändå erkänna, att jordbrukare måste följa med andra, när det gäller att skaffa sig någonting, och att allting annat utanför jordbruksprodukterna gått upp till högre priser, men det sade herr Fabian Månsson inte ett ord om. Jag tror nog att de flesta av kammarens ledamöter fått kännedom om herr Fabian Månssons ovederhäftighet och ensidighet, när han rullar upp sina uppgifter, men nu skall herr Fabian Månsson icke vara ensidig utan betrakta saken från alla sidor. Jag tycker mycket om herr Fabian Månsson som person, det kan jag icke förneka, men på talarestolen kan jag icke alls följa med honom i hans tänkesätt.

*Ang. åtgärder
till förekom-
mande av en
ekonomisk
kris för jord-
bruksnäringen
m. m.*

(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Ja det var egentligen blott ett svar jag ville lämna till allas vår vän herr Fabian Månsson. Jag säger icke, som den föregående talaren, att herr Månsson skulle ha ett jordbruk, ty då skulle han tappa sin poetiska flykt, och det vore bestämt skada. Hans siffror äro utmärkta, och summorna bli stora. Det är blott de premisser, som han utgått ifrån, som icke gärna vilja hålla streck.

Jag tillät mig vid ett föregående tillfälle hemställa, att han skulle göra en jämförelse mellan Norge och Sverige. Det har han icke gjort, och det är väl icke stort hopp om att han skall göra det framdeles heller. Om man räknar med förhållandena innan kriget bröt ut och priset på en av de allra billigaste marknader i världen och säger, att vad som är skillnaden, d. v. s. vad det kostar mera här nu, det har jordbrukaren nära nog orätmätigt stoppat i sin egen ficka under kristiden, då äro nog siffrorna rätt träffande, men själva saken är väl ändå alltför absurd. Det är ju märkvärdigt, när herr Fabian Månsson verkligen var inne på vad vetet nu noteras till i New York, att han då icke talade om att till och med Amerika måst införa minimipris och att de gälla precis lika länge som här. Det skulle man också tänkta ett litet grand på. Tro herrarna verkligen, att det var för ro skull, som Förenta staterna tillgrepo något sådant, ett land, där man producerat och mycket väl kan producera så ofantligt mycket? Herr Månsson borde förstå, att när det landet måste tillgripa de siffrorna som garantisiffror, då är det något att tänka på, att man icke kan säga, att vad som ligger över siffrorna efter 1913, det är jordbrukets orätmätiga vinst, som de tagit ifrån de fattiga människor, som varit kortransonerade i detta land. Det är litet för lätt resonerat. Jag tror också, att skulle vi ta siffrorna så måste vi, om än siffrorna voro riktiga, se till, att vi få utgångspunkterna så, att inte våra siffror rent ut verka som motsatsen till det sanna och rätta.

Herr Ljungberg. Herr talman! Jag skall bara be att få säga ett par ord. Jag ville först och främst instämma med herr Hedlund, att utskottet beträffande de ord, herr Fabian Månsson särskilt fäst sig vid, givetvis varken från eller till beträffande det resultat, man kunde komma till, och jag vill även för min del såtillvida instämma med herr Månsson, att man icke håller från vårt håll vill ge några förhandsutfästelser beträffande tullar eller icke tullar. Det har ju från motionärernas sida anförts, att då utskottet i varje fall behjärtat motionärernas synpunkter och insett det riktiga i att en utredning kommer till stånd, borde väl utskottet ha gått med på att skriva till Kungl. Maj:t. Emellertid synes det mig, som om utskottet befinner sig i mycket gott sällskap med sakkunskapens mening, då utskottet menat, att det borde kunna anstå någon tid med den saken. Lantbruksstyrelsen anför exempelvis beträffande utredningen av produktionskostnaderna, vilken även herr Lindman talade om, att av denna utredning, som nu blivit av styrelsen igångsatt, torde kunna förväntas åtskilliga resultat, vilka böra kunna tjäna till belys-

ning av ifrågavarande ämne. Och det säges ju också, som herr Hedlund citerade, att det kan ifrågasättas, huruvida icke med vidare utredning skulle kunna tillsvidare anstå, till dess de nödvändiga förutsättningarna härför, i synnerhet de internationella och de tull- och handelspolitiska, kunde bättre överblickas. Det förefaller mig vara rätt naturligt, att de utredningar, som här äro å bane beträffande såväl vad, som faller under den s. k. tull- och traktatskommittén, som också vad spannmålsavvecklingskommittén har sig förelagt på det intimaste sammanhänger med och berör det spörsmål, som det här är fråga om. Hur länge det således skall komma att dröja innan saken kan komma att tas upp igen, är svårt att säga exakt. Det var emellertid utskottets mening, att det vore bättre för den här saken, om den finge tas upp efter prövning antingen av de motionärer, som visat intresse för densamma eller av de sakkunniga institutionerna. Om den då finge tas upp på nytt, bleve den så att säga framlagd mera färsk än om man nu skrevo till Kungl. Maj:t och alla vore medvetna om, att det i varje fall skulle dröja något, innan utredningen skulle kunna sättas i gång. Till precis samma uppfattning kom första kammarens andra tillfälliga utskott, som behandlade en motion av herr Jespersion, till ordalydelsen lika med den av herr Lindman väckta. Det hemställde också, att med en sådan utredning för närvarande kunde anstå, och första kammaren delade sitt andra tillfälliga utskotts mening och beslutade i enlighet med detta utskotts förslag vid sammanträde den 15 april. Det förefaller mig således, som om andra kammaren med lugnt samvete skulle, hur mycket den än behjärtade denna fråga kunna ansluta sig till utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Ang. åtgärder till förekommande av en ekonomisk kris för jordbruksnäringen
m. m.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Lindman m. fl. i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Lübeck*, nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 391, angående gemensamt lönesystem samt lönereglering för postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk; och

herrar *Lübeck* och *Lindman*, nr 442, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 395, med förslag till omorganisation av vattenfallsstyrelsen samt i fråga om antalet av vissa befattningar vid statens vattenfallsverk.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av väckt motion om upphävande av det s. k. bostadsbandet i fråga om valbarhet till andra kammaren;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa, för ernående av jämkningar i fördelningen av den kommunala skattebördan erforderliga ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 angående beviljning av fast egendom samt av inkomst, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 3, 7 och 12 i förordningen den 13 december 1912 angående tullrestitution i vissa fall vid återutförelse av utländsk vara;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande i visst avseende rörande utförelse till Finland av viss mängd affinerat socker; och

nr 38, i anledning av väckt motion om beskattning av offentliga nöjestillställningar;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående ersättning till vaktmästaren C. Andersson för mistade avlöningsförmåner på grund av olycksfall; och

nr 44, i anledning av väckt motion om beredande av fast anställning eller vissa med sådan anställning förbundna förmåner åt personer, som äro hos riksdagens verk och myndigheter på ett stadigvarande sätt sysselsatta med städnings- och rengöringsarbete;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i tiden för återbetalning av ett aktiebolaget svenska linberednings-sällskapet tilldelat lån ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder i prisreglerande syfte jämte i ämnet väckta motioner;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undervisning i trädgårdsskötsel;

nr 72, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vidtagande av åtgärder till upphjälpande av fisket i de svenska huvudfloderna;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomtedel i Marstrand; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomt i Marstrand;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 6, i anledning av herrar Thores och Olssons i Kullenbergstorp motion, nr 275, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en effektiv sjömanspensionering; och

nr 7, i anledning av herr Werners motion, nr 315, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inrättande av en statens telegrambyrå; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avveckling av kommissionsväsendet.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Uddenberg</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 5 maj,	
» <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	» 10 » » » 4 »	
» <i>Igel</i>	» 8 » » » 7 »	
» <i>Hedin</i>	» 2 » » » 5 »	
» <i>Nilsson</i> i Bonarp	» 6 » » » 5 »	
» <i>Carlsson</i> i Solberga	» 6 » » » 5 »	
» <i>Akerlund</i>	» 4 » » » 7 »	
» <i>Karlsson</i> i Surte	» 4 » » » 6 »	
» <i>Larsson</i> i Västerås	» 2 » » » 4 »	
» <i>Elasson</i>	» 8 » » » 5 »	
» <i>Vennersten</i>	» 3 » » » 6 »	
» <i>Ericsson</i> i Arboga	» 8 » » » 5 »	
» <i>Svanberg</i>	» 2 » » » 4 »	
» <i>Winkler</i>	» 4 » » » 4 »	
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 5 » » » 6 »	
» <i>Pettersson</i> i Bjälbo	» 2 » » » 6 »	och
« <i>Molin</i>	» 9 » » » 9 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,5 på natten.

In fidem
Per Cronvall.